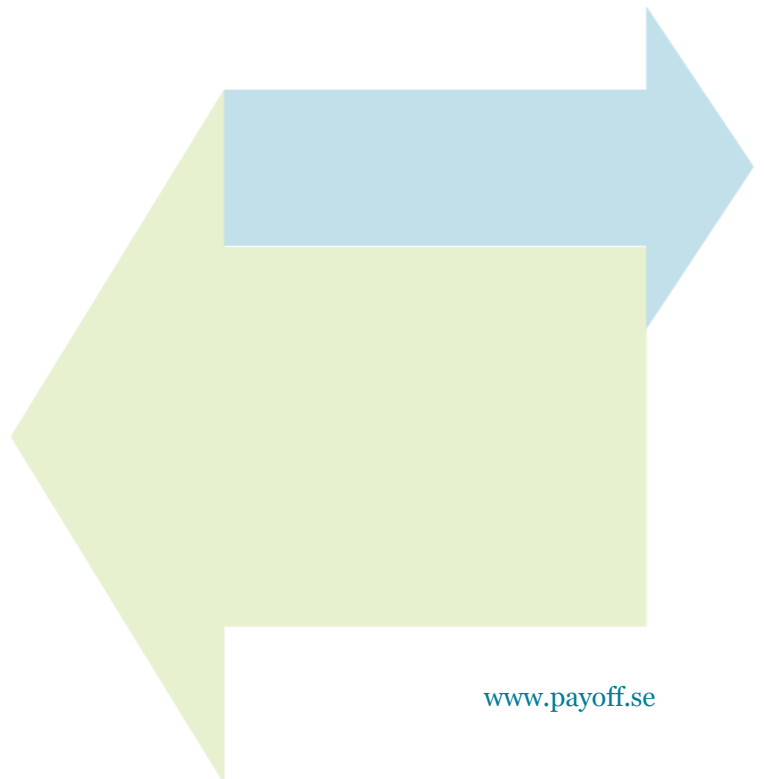

Utvärdering av sociala investeringar

Fontänhusen i Sverige – skapar nytta för individ och samhälle

2026-03-16

www.payoff.se

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Resultat.....	5
Medlemmarnas berättelser	5
Samhällsekonomiskt resultat.....	5
Jämförelse mellan rapporten 2022 och resultaten 2025.....	7
Inledning.....	8
Bakgrund.....	8
Handledarnas roll och stöd	8
Uppdrag.....	8
Utvärderingsmetoder.....	9
Utvärderingens olika delar.....	9
Fontänhusens verksamhet.....	11
Syfte, mål och målgrupp	11
Den arbetsinriktade dagen är grunden i Fontänhusens verksamhet.....	11
Arbetslivsinriktade insatser med fokus på egenförsörjning	12
Fontänhusens arbete med IPS	12
Praktik och arbetsträning.....	13
Studieenheter	13
Finansiering och kostnader	13
Offentliga medel	13
Övrig finansiering.....	14
Fontänhusens kostnader.....	14
Sammanfattningsvis.....	14
Resultat enkätundersökning.....	15
Enkätens syfte	15
Allmänna bakgrundsfaktorer.....	15
Mående	15
Stöd från vården.....	17
Försörjning.....	17
Resursförbrukning, dvs stöd från olika samhällsaktörer.....	19
Skillnader mellan kvinnor och män.....	19
Mående	19
Försörjning	20
Resultat jämfört mellan rapport 2022 och 2025.....	21

Mående	21
Tid till förbättring.....	22
Slutsats av jämförelsen mellan 2022 och 2025	23
Medlemmarnas berättelser.....	24
Samsyn kring den nytta som Fontänhusen skapar	24
Framgångsfaktor	24
Bemötande.....	24
Betydelsen av det fysiska mötet	24
Reach out	24
Helhetssyn	25
Egenmakt.....	25
Bryter isolering.....	25
Utveckling i flera steg och dimensioner	26
Hälsan är grunden för utveckling	26
Kunskapen om Fontänhusen behöver öka	26
Nyttan av sociala investeringar	27
Samhällsnytta.....	27
Social nytta	27
Hälsa	28
Personlig utveckling	28
Inkludering	28
Modell för Fontänhusens påverkan på social nytta.....	29
Värdekedja för arbetslivsinriktad rehabilitering.....	30
BIP-forskningen bekräftar	31
Samhällsekonomisk utvärdering.....	32
Utgångspunkter och grundläggande data	32
NyttoSam – modell för utvärdering av sociala investeringar	32
Samhällsekonomiska resultat.....	34
.....	34
Samhällsekonomisk potential / utanförskapskostnad.....	34
Jämförelse av potential mellan 2022 och 2025.....	35
Samhällsekonomisk intäkt.....	35
Vad är anledningen till den ökade samhällsekonomiska intäkten?	36
Intäkter för olika sektorer i samhället	36

Jämförelse av intäkt mellan 2022 och 2025.....	37
Samhällsekonomisk lönsamhet och återbetalningstid.....	38
Uppskattad genomsnittlig kostnad för en medlem på ett Fontänhus.....	38
Lönsamhet	38
Återbetalningstid.....	38
Jämförelse av lönsamhet mellan studien 2022 och 2025	39
Samhällsekonomisk analys	39
Analys och slutsatser	40
Fontänhusen skapar nytta för dom som behöver det mest.....	40
Demografisk breddning av målgruppen	40
Den arbetsinriktade dagen bygger självkänsla, egenmakt och grund för fortsatt utveckling	40
Studieenheter – gynnar både individ och samhälle	41
Resultat och effekter	41
Att bryta isolering och skapa meningsfullhet	41
Hälsoeffekter och minskat vårdbehov	42
IPS, Supported Employment och Supported Education – vägen till ökad samhällsekonomisk nytta	42
Metod- och kompetensutveckling av "Vägar ut"	42
Ett observandum	43
Uppföljning ger ökade möjligheter till analys och utveckling.....	43
Behov av gemensam struktur för uppföljning och analys	44
Nyttokalkyler stärker möjligheterna till långsiktig finansiering.....	44
Legitimitet främjar hållbar finansiering	45
Nya socialtjänstlagen ger ökade möjligheter	45
Utvärderingens frågeställningar	45
Metoder och aktiviteter som skapar nytta för medlemmarna.....	45
Fontänhusens förmåga att skapa samhällsekonomisk nytta	46
Avslutande rekommendationer	47
Rekommendationer	47
Avslutningsvis	48

Sammanfattning

Detta är en uppföljande studie av den utvärdering som Payoff gjorde av Fontänhusens verksamhet 2022. Båda utvärderingarna bygger på omfattande enkätundersökningar, djupintervjuer och dokumentstudier.

Resultat

Enkätundersökningen visar att deltagarna får ett bra stöd från Fontänhusen och att deras mående förbättras när de blir medlemmar. Medlemmarnas behov av stöd från vården och myndigheter minskar betydligt. Effekten kommer dessutom snabbt. Cirka 80 procent av alla som svarat på enkäten anger att de mår betydligt bättre redan efter ett år som medlemmar. Drygt 30 procent anger att de mår betydligt bättre redan under första månaden som medlemmar. Enkätundersökningen visar också att medlemmarnas behov av vård och stöd av myndigheter minskar och andelen som kan försörja sig genom arbete ökar när de får kontakt och blir medlemmar hos Fontänhusen.

Analyserar vi resultaten uppdelat på kön kan vi konstatera att kvinnor generellt mår sämre än männen när de får kontakt med Fontänhusen. Det tar också lite längre tid för kvinnorna att uppleva ett betydligt bättre mående. När vi istället analyserar medlemmarnas försörjning är det betydligt fler kvinnor som klarar av att ta steget till försörjning genom lön från arbete, jämfört med männen.

Medlemmarnas berättelser

Viktiga orsaker till medlemmarnas förbättrade mående och progression mot arbete är bemötandet från både handledare och andra medlemmar samt strukturen i den arbetsinriktade dagen. Det är viktigt att verksamheten bedrivs utifrån grunderna i metoderna IPS, Supported Employment och Supported Education, vilket ger ett nära och sömlöst stöd över tid med fokus på arbete och studier.

De intervjuade individerna beskriver att de får ett väl fungerande stöd med ett väldigt fint bemötande när de blir medlemmar hos Fontänhusen. Den samlade bedömningen är att Fontänhusens arbetsätt och värdegrund stärker medlemmarnas sociala nytta genom att deras hälsa förbättras, de får stöd i sin personliga utveckling och deras inkludering ökar. Detta skapar i nästa steg ökade förutsättningar för medlemmarna att klara av att ta steget mot studier och/eller arbete, vilket i förlängningen ger dem möjligheter att få och behålla ett arbete.

Samhällsekonomiskt resultat

Samhällsekonomiska effekter skapas, på en övergripande nivå, genom att fler individer kommer i arbete samt att dessa individer minskar sitt behov av stöd från olika samhällsaktörer.

Utvärderingen kan konstatera att Fontänhusens verksamhet skapar tydliga, positiva samhällsekonomiska effekter. De största ekonomiska effekterna är kopplade till att medlemmarna får ett förbättrat mående och därigenom minskar sin förbrukning av vård samt olika stödinsatser från kommun och statliga myndigheter. Dessutom ökar andelen medlemmar som försörjer sig genom lön från arbete. Återbetalningstiden för den verksamhet som Fontänhusen bedriver är kort, enbart sju månader.

Samtidigt är det av stort vikt att uppmärksamma att det, trots medlemmarnas progression, finns en omfattande outnyttjad potential. Den största potentialen ligger i att stödja medlemmarna så att fler kommer i arbete i framtiden och därigenom kan försörja sig själva genom lön. Potentialen kopplad till arbete är betydligt större jämfört med potentialen kopplad till att ytterligare minska resursförbrukningen av exempelvis vård, socialtjänst och olika statliga myndigheters insatser.

Faktaruta över ekonomiska effekter för samhället och dess aktörer.

De nämnda beloppen gäller genomsnittligt utfall per medlem och år

- Samhällsekonomisk intäkt: 150 000 kr
  - Samhällets intäkt består av ökat arbetskraftsdeltagande och minskade behov av olika reala stödinsatser, främst sjukvård.
  - På lång sikt är den stora potentialen kopplat ökat produktionsvärde när fler medlemmar kommer i arbete.
- Lönsamhet efter ett år och avdrag för insatskostnad: 70 000 kr
- Återbetalningstid: 7 månader
- Regionens intäkt: 75 000 kr
  - Regionens intäkt består främst av minskad vårdförbrukning.
  - På lång sikt är den stora potentialen kopplad till ökade skatteintäkter när fler kommer i arbete samt att vårdförbrukningen kan minska ytterligare.
- Statens intäkt: 55 000 kr
  - Statens intäkt består av minskade kostnader för myndigheter och ökade skatteintäkter.
  - På lång sikt är den stora potentialen kopplad till ytterligare ökade skatteintäkter när fler kommer i arbete samt minskade kostnader för myndigheter.
- Kommunens intäkt: 10 000 kr
  - Kommunens intäkt består av ökade skatteintäkter och minskade kostnader för insatser och ekonomiskt bistånd.
  - På lång sikt är den stora potentialen kopplad till ökade skatteintäkter när fler kommer i arbete.

Jämförelse mellan rapporten 2022 och resultaten 2025

Generellt ligger resultaten i denna utvärdering i nivå med rapporten från 2022. Gemensamt för bägge utvärderingarna är att medlemmarnas mående är dåligt eller mycket dåligt när de först får kontakt med Fontänhusen. Deras mående blir sedan relativt snabbt bättre och deras behov av stöd från vården och andra samhällsaktörer minskar. Dessutom ökar andelen som kan försörja sig genom lön från arbete.

Slutsatsen är därför att den verksamhet som Fontänhusen bedriver dels är stabil över tid och dels på ett effektivt sätt stödjer sina medlemmar mot ett bättre mående, minskat behov av stöd från samhället och en ökad försörjning genom arbete. Samtidigt finns en potential att fortsätta stödja medlemmarna till ytterligare utveckling, framför allt avseende att i större utsträckning klara av att försörja sig genom lön från arbete.

Inledning

Bakgrund

Sveriges Fontänhus Riksförbund är en del av en världsomfattande organisation med verksamhet i över 30 länder, totalt finns omkring 380 Fontänhus runt om i världen. I Sverige finns för närvarande 18 Fontänhus. Medlemmarna i de olika Fontänhusen erbjuds att delta i gemenskap, arbete och återhämtning. Målet är att stödja medlemmarna att bryta isolering samt få stöd till ett bättre mående och i ökad omfattning kunna försörja sig själva genom arbete. Fontänhusen beskriver sin verksamhet som psykosocial arbetsinriktad rehabilitering.

Fontänhusen vänder sig till människor som lever med och har erfarenhet av psykisk ohälsa. Grundtanken är att tillvarata och utveckla människors friska sidor genom arbete och gemenskap. Ett Fontänhus utgör en viktig pusselbit i att ge individer med psykisk ohälsa ett sammanhållet stöd, en meningsfull tillvaro, ett socialt nätverk och en väg till anställning och studier.

Handledarnas roll och stöd

Hos Fontänhusen arbetar handledarna sida vid sida med medlemmarna. Deras uppgift är att fokusera på delaktighet, stöd och gemensamt ansvar samt att skapa struktur, motivation och bygger relationer i det dagliga arbetet. Handledarna ger stöd till medlemmarna inom allt från matlagning till myndighetskontakter. Många är socionomer eller har beteendevetenskaplig bakgrund. Nästan alla Fontänhus har handledare som utbildats specifikt i metoderna IPS och SEd för att kunna ge professionellt arbetsinriktat stöd. Fontänhusen behåller kontakten med sina medlemmar även när de är ute på en arbetsplats. Handledare gör uppföljningar på arbetsplatsen för att säkerställa att det fungerar för både medlemmen och för arbetsgivaren.

Uppdrag

Sveriges Fontänhus Riksförbund är intresserade av att göra en uppföljande utvärdering av Fontänhusens verksamhet i Sverige i förhållande till den utvärdering som Payoff genomförde 2022. Syftet är att verifiera resultaten från 2022 och därigenom stärka underlaget för att visa vilka resultat och effekter som skapas genom de resurser som satsas på att arbeta enligt Fontänhusmodellen.

Utvärderingen ska hjälpa till att svara på följande frågor:

- På vilket sätt samt med vilka arbetsmetoder och aktiviteter skapar Fontänhusen social nytta för sina medlemmar, vilket i sin tur lägger grunden för de samhällsekonomiska effekterna av verksamheten?
- I vilken omfattning skapar Fontänhusen samhällsekonomisk nytta och vilka är orsakerna till att nyttan skapas.

Utvärderingsmetoder

Uppdraget har genomförts med en mix av olika metoder, anpassade utifrån uppdragets karaktär och de centrala utvärderingsfrågor som är styrande för uppdraget.

Dokumentstudier har genomförts löpande under uppdragets gång. Dokumentation omfattar exempelvis verksamhetsberättelser samt olika rapporter och kartläggningar m.m.

Djupintervjuer har gjorts för att få en djupare förståelse för Fontänhusens verksamhet och vad stödet från Fontänhusen betyder för sina medlemmar samt berörda parter. Totalt har 13 djupintervjuer genomförts med medlemmar, personal på Fontänhus och representanter för myndigheter.

Enkätundersökning har genomförts med slumpmässigt utvalda medlemmar. Frågeställningar är jämförbara med Payoffs studie från 2022. I enkätundersökningen ställs frågor kring medlemmarnas mående, vilken typ av stöd de har behov av från vården och olika myndigheter, hur de har försörjt sig och hur de upplever att deras livssituation har förändrats efter att de blir medlemmar hos sina respektive Fontänhus. Enkät-svaren har använts både för att analysera medlemmarnas livssituation samt att ta fram underlag för den samhällsekonomiska effektanalysen. Urval för enkätundersökningen gjordes utifrån samma förutsättningar som utvärderingen 2022. Total population för denna utvärdering var 660 individer, vilka alla blivit medlemmar under åren 2021 och 2022. Från dessa gjordes ett slumpmässigt urval av 175 medlemmar, till vilka enkäten skickades ut. Totalt besvarade 114 medlemmar enkäten.

Samhällsekonomisk effektanalys genomförs i syfte att visa på den ekonomiska nyttan av att satsa resurser på grupper i samhället som är i behov av extra stöd för att närma sig och etablera sig på arbetsmarknaden. Utvärderingen har gjorts med Payoffs modell NytttoSam för samhällsekonomisk utvärdering av sociala investeringar.

Sammanställning, analys och presentation av utvärderingens resultat och rekommendationer. Resultatet presenteras i skriftlig rapport samt som ppt vid muntlig redovisning och workshop.

Utvärderingens olika delar

Utvärderingen består av följande delar;

- Beskrivning av Fontänhusens verksamhet. Denna del grundar sig på Fontänhusens verksamhetsberättelser.
- *Resultat enkätundersökning*. Visar på Fontänhusens betydelse för medlemmarnas liv och mående. Denna del grundar sig på den genomförda enkätundersökningen.
- *Medlemmarnas berättelser*. Denna del grundar sig på genomförda djupintervjuer med medlemmar, personal, myndighetspersoner och politiker.
- *Nyttan av sociala investeringar*. Teoretisk bakgrund kring samhällsnytta. Denna del grundar sig på forskningsrapporter och Payoffs långvariga erfarenhet.

- *Samhällsekonomisk utvärdering.* Teoretisk bakgrund kring samhällsekonomiska effekter och Payoffs modell för samhällsekonomisk utvärdering.
- *Samhällsekonomiska resultat.* Redovisning av de konkreta resultat som skapas hos Fontänhusens medlemmar i form av att de i ökad omfattning kan försörja sig genom arbete och studier samt att deras behov av stödinsatser från samhället minskar. Denna del av utvärderingen grundar sig på den genomförda enkätundersökningen samt Payoffs modell för samhällsekonomisk utvärdering av sociala investeringar, Nyttosam
- *Analys, slutsatser.* Sammanfattande analyser och slutsatser av den information som framkommit under utvärderingens genomförande.
- *Avslutande rekommendationer.* Payoffs rekommendationer, med syfte att Sveriges Fontänhus Riksorganisation och de fristående Fontänhusen i Sverige ska kunna fortsätta att utvecklas.

Fontänhusens verksamhet

Syfte, mål och målgrupp

Syfte med Fontänhusens verksamhet är att bryta social isolering, skapa struktur i vardagen och erbjuda en väg tillbaka till samhällsgemenskap, studier och arbete. *Målet* är att rehabilitera människor till arbete och delaktighet, där fokus ligger på det friska och individens förmågor snarare än diagnoser.

Fontänhusens *målgrupp* är personer som lever med psykisk ohälsa eller funktionsnedsättning, i åldrarna 16 – 67 år (med vissa variationer). Verksamheten är politiskt och religiöst obunden och medlemskapet bygger på frivillighet. Fontänhusen har en *vision* om en värld där människor med psykisk ohälsa respekteras som medarbetare, grannar och vänner samt ges möjlighet att uppnå sin fulla potential.

Verksamheten på Fontänhusen kännetecknas av en platt struktur där personal (handledare) och medlemmar arbetar och fattar beslut "sida vid sida". Det dagliga arbetet och strategiska beslut förankras genom husmöten och konsensusbeslut, vilket garanterar medlemsinflytande och delaktighet.

Den arbetsinriktade dagen är grunden i Fontänhusens verksamhet

Kärnan i rehabiliteringen i Fontänhusens verksamhet är den arbetsinriktade dagen (Work Ordered Day). Den bygger på att verksamheten med aktiviteter på respektive hus struktureras likt en vanlig arbetsplats. Under den arbetsinriktade dagen bedrivs olika typer av aktiviteter, vilka genomförs av medlemmarna tillsammans med handledarna. Aktiviteterna genomförs för att skapa *meningsfull sysselsättning* för medlemmarna och för att underhålla husens fastigheter. Alla arbetsuppgifter (kök, administration, fastighetsskötsel, media, trädgård m.m.) är nödvändiga för Fontänhusets drift.

Den arbetsinriktade dagen organiseras genom morgon- och eftermiddagsmöten som skapar rutiner och förutsägbarhet, vilket är avgörande för medlemmarnas återhämtning. I den arbetsinriktade dagen ingår även Reach Out. Det är ett systematiskt arbete där frånvarande medlemmar kontaktas via telefon eller sms för att motverka isolering och signalera att de är saknade och behövda.

Aktiviteter och stöd till medlemmarna bedrivs utifrån ett helhetsperspektiv, där tanken är att hela livet måste fungera för att medlemmarna ska må bra och kunna utvecklas mot ett mer självständigt liv och egenförsörjning. Bland annat kan det innebära att medlemmarna får stöd att hantera sina myndighets- och vårdkontakter. För att medlemmarna skall kunna utveckla och upprätthålla en hälsosam livsstil erbjuder Fontänhusen fysiska aktiviteter, friluftsliv, varierad kost, mindfulness och grön rehabilitering.

Sociala aktiviteter erbjuds i form av bl.a. utflykter, kvälls- och helgaktiviteter. Storhelger firas exempelvis tillsammans, vilket minskar isolering samt stödjer och underlättar sociala band och vänskapsrelationer.

Arbetslivsinriktade insatser med fokus på egenförsörjning

Fontänhusens program för att stödja medlemmar till arbete och studier går ofta under namnet Väger Ut. Arbetet vilar på två ben: den *interna rehabiliteringen* genom den arbetsinriktade dagen och det externa stödet mot arbetsmarknaden. Rehabiliteringen börjar i huset. Genom att delta i driften (matlagning, administration, fastighetsskötsel) får medlemmen arbetsvana, rutiner och social träning i en trygg miljö. I intern uppföljning beskriver exempelvis medlemmarna att deras arbetsvana ökar genom det dagliga arbetet i huset. Detta bygger självförtroende och fungerar som en mjuk start innan medlemmen söker sig utåt.

Den *externa* rehabiliteringen stöttar medlemmarna att klara av att ta steget ut på arbetsmarknaden. Arbetet utgår från Fontänhusmodellens riktlinjer om stöd till arbete och studier. Flera Fontänhus kompletterar arbetet med metoderna Supported Employment (SE) och Individual Placement and Support (IPS), samt Supported Education (SEd) för studier. Dessa metoder är evidensbaserade och internationellt etablerade för att stödja personer som står långt ifrån arbetsmarknaden att komma ut i och behålla ett arbete på den ordinarie arbetsmarknaden. Supported Employment och IPS fokuserar på att individen snabbt kommer ut på en riktig arbetsplats. Träning sker sedan i det verkliga arbetslivet med stöd av en coach. Stödet är individuellt anpassat och pågår över en längre tid och utan tidsgräns. Supported Education innebär ett liknande, långsiktigt stöd för att klara av sina studier.

Fontänhusens arbete med IPS

IPS, Individual Placement and Support, är en metod för att stärka individers progression mot arbete och egenförsörjning, vilken är speciellt anpassad för individer med psykisk ohälsa och funktionsnedsättning. I dagsläget arbetar två hus metodtroget med IPS-metoden. Övriga Fontänhusen arbetar inspirerat av IPS, SE och SED.

Under det senaste året har Sveriges Fontänhus Riksförbund genomfört en breddad kartläggning av hur de olika Fontänhusen arbetar med IPS-metoden. Kartläggningen har klargjort variationer i tillämpning och implementering över landet och varit utgångspunkten för ett fortsatt utvecklingsarbete. Utifrån kartläggningen har ett nationellt metodforum för IPS etablerats, där representanter från flera hus regelbundet möts för erfarenhetsutbyte, samordning och metodreflektion. Ett arbete har också initierats med att ta fram en handbok för IPS i Fontänhus-kontext.

Fontänhusens arbete med IPS utgår från Socialstyrelsens uppdrag att stödja regionerna i implementering av individanpassat stöd till arbete (IPS) för personer med psykisk ohälsa och svag anknytning till arbetsmarknaden. Arbetet grundar sig ett uppdrag som regeringen har gett Socialstyrelsen med tydlig nationell målsättning att sprida och implementera IPS-metoden i samverkan med kommuner och vårdaktörer.

Parallellt har Fontänhusen utbildat fler handledare i IPS-metoden. I dagsläget har Fontänhusen cirka 50 utbildade IPS-handledare, vilket ytterligare stärker kapaciteten att arbeta evidensbaserat med stöd till medlemmar för progression mot försörjning genom arbete.

Praktik och arbetsträning

Praktik och arbetsträning används som steg på vägen mot lönearbete. Fontänhusen letar aktivt efter arbetsgivare som är villiga att ta emot praktikanter. Många Fontänhus anordnar studiebesök hos arbetsgivare för att ge medlemmarna ökad kunskap om arbetsmarknaden samt för att hjälpa till att skapa kontakter och öppna dörrar.

Fontänhusen fungerar som en brygga ut i samhället. Genom att kombinera den interna träningen i "den arbetsinriktade dagen" med professionellt stöd (IPS/SE) mot arbete, skapas en väg till egenförsörjning som det offentliga systemets aktörer har svårt att erbjuda till Fontänhusens medlemmar.

Studieenheter

På flera Fontänhus finns studieenheter uppbyggda. Där kan medlemmar få stöd att genomföra och klara sina studier. Att stärka medlemmarna för att klara sina studier är ett viktigt arbetssätt för att öka medlemmarnas möjligheter att på sikt försörja sig själva genom arbete.

Fontänhusens arbete med studier har utvecklats tydligt under de senaste åren. År 2023 fanns en studieenhet i Sverige. År 2026 finns sju etablerade studieenheter. Utbyggnaden speglar en medveten satsning på studier som en del av arbetet med vägar ut. Studieenheterna vänder sig till studenter med psykisk ohälsa, där det ordinarie stödet från exempelvis lärosäten och myndigheter ofta är begränsat, men även till medlemmar som vill påbörja studier och behöver stöd för att ta steget.

Inom studieenheterna erbjuds en strukturerad form av studiestöd. Det kan handla om tillgång till studieplats, stöd i planering, studieteknik och målsättning samt kontinuerlig uppföljning. Stödet kan även omfatta hjälp i kontakter med utbildningsanordnare och myndigheter samt tillgång till ett studiesocialt sammanhang som bidrar till struktur och motivation i studierna.

Genom det nordiska utvecklingsprojektet Fountain House Education Support har arbetet ytterligare utvecklats och systematiserats. Projektet har inneburit kartläggning av befintliga studieenheter, erfarenhetsutbyte mellan Fontänhus samt kompetensutveckling genom utbildning i Supported Education (SED).

Sammantaget har det skett en tydlig nationell utveckling de senaste åren, med ett mer samlat grepp och en mer etablerad modell för studiestöd inom Fontänhusens arbete med Vägar ut.

Finansiering och kostnader

Fontänhusen finansieras genom olika kombinationer av bidrag. Finansieringen ser olika ut på respektive hus, men består av ett antal grundläggande delar.

Offentliga medel

Alla hus söker och erhåller statsbidrag från Socialstyrelsen för att "tillhandahålla meningsfull sysselsättning". För mindre hus utgör detta ofta en stor del av den totala finansieringen, men även de större husen är beroende av dessa bidrag för sin drift.

Många hus har även fått extrabidrag från Socialstyrelsen. Exempelvis för att "motverka ofrivillig ensamhet", vilket möjliggjort satsningar på både unga vuxna och seniorer.

De flesta hus har dessutom en basfinansiering från sin hemkommun. Detta sker exempelvis via IOP-avtal, Idéburet Offentligt Partnerskap. Det förekommer dock stora skillnader mellan husen.

Övrig finansiering

Utöver vad som beskrivs ovan så har Fontänhus runt om i landet även andra typer av finansiering. Exempelvis har vissa Fontänhus beviljats medel från Allmänna Arvsfonden, bidrag från olika stiftelser, projektmedel från Europeiska Socialfonden samt bidrag från stödmedlemmar och företag.

Fontänhusens kostnader

Kostnadsstrukturen hos landets olika Fontänhus är likartad, oavsett storlek. *Personalkostnader* är den i särklass största utgiftsposten, cirka 60 – 75 procent av omsättningen. Detta ligger väl i linje med att verksamheten bygger på att relationer och personal/handledarna är den främsta resursen i arbetet. *Lokalkostnader* är den näst största posten i husens ekonomi. Vissa hus äger sin fastighet eller har förmånliga avtal, medan andra hyr på marknadsmässiga villkor. *Verksamhetsomkostnader* i form av mat, förbrukningsmaterial och aktiviteter utgör en mindre del, då dessa ofta subventioneras eller hålls nere genom olika typer av samarbete. Exempelvis finns på vissa orter ett matsvinnssamarbete med Willys.

De större husen uppvisar vanligtvis stordriftsfördelar med lägre kostnad per medlem. Lokalkostnader och personalkostnader kan helt enkelt slås ut på ett större antal medlemmar. De mindre husen har svårt att hitta lösningar som är lika kostnadseffektiva om jämförelser görs utifrån kostnad per medlem.

Sammanfattningsvis

Fontänhusen fungerar som en grund och en katalysator för återhämtning. Genom att erbjuda ett sammanhang där individen ses som en resurs snarare än en patient, skapas förutsättningar för varaktig hälsa och en återgång till ett självständigt liv med egenförsörjning.

Resultat enkätundersökning

Enkätens syfte

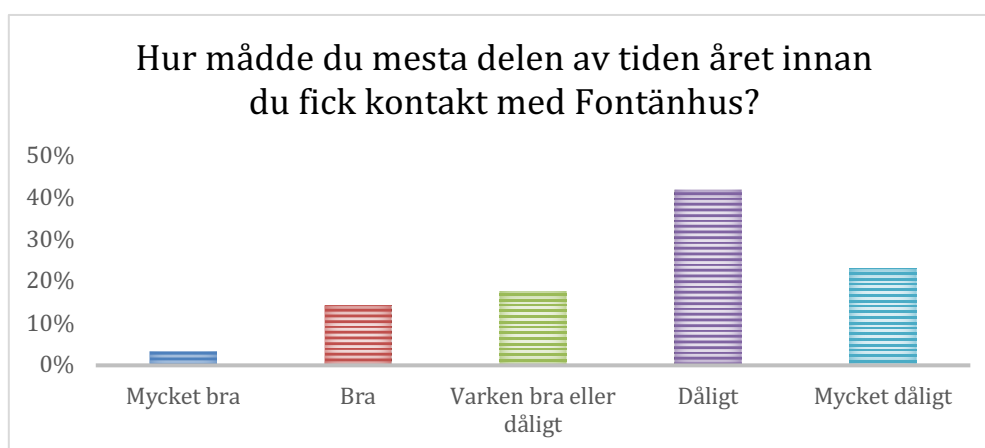
Inom ramen för denna utvärdering har en omfattande enkätundersökning gjorts med ett slumpmässigt urval av deltagare på Sveriges Fontänhus. Enkätundersökningen har omfattat frågor kring medlemmarnas hälsa, deras behov av stöd från vården och olika myndigheter samt hur de försörjer sig. Frågorna identifierar både hur deras livssituation avseende parametrarna ovan såg ut vid tiden innan de blev medlemmar och hur livssituationen har förändrats efter att dessa individer blivit aktiva medlemmar. I detta kapitel sammanfattar vi resultaten.

Allmänna bakgrundsfaktorer

Av de som besvarat enkäten är 48 procent kvinnor, 46 procent män och sex procent av de svarade definierar sig som annat. Alla som besvarat enkäten är över 20 år. Det är 14 procent som är i intervallet 21-30 år, 26 procent som är i intervallet 31-40 år, 28 procent som är i intervallet 41-50 år, 29 procent som är i intervallet 51-67 år och tre procent som är över 67 år. Det innebär att 97 procent av de som svarat på enkäten är i arbetsför ålder.

Mående

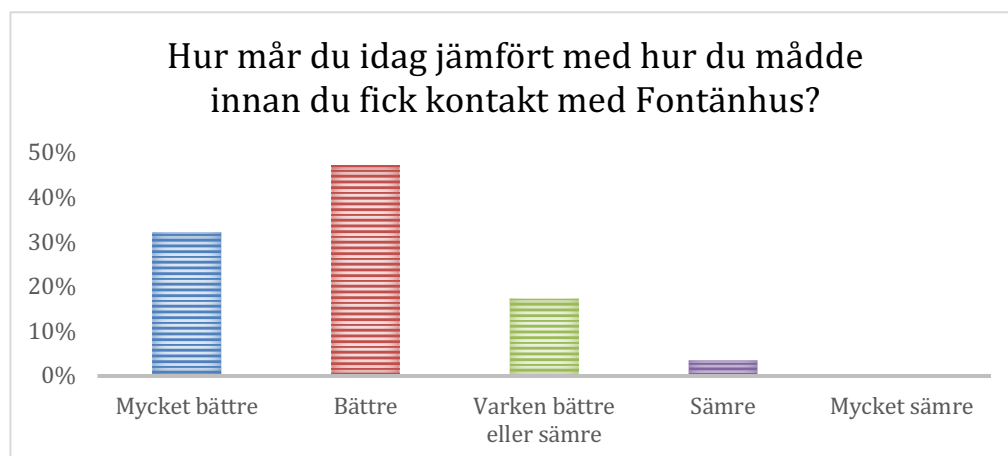
Det är tydligt att de personer som blir medlemmar på Sveriges Fontänhus mår dåligt när de får kontakt med Fontänhus. 64 procent av de som svarat på enkäten anger att de mådde dåligt eller mycket dåligt innan de blev medlemmar på Fontänhus.

Diagram 1. Fördelningen av svar på frågan om hur deltagarna mådde mesta tiden året innan de fick kontakt med Fontänhus.

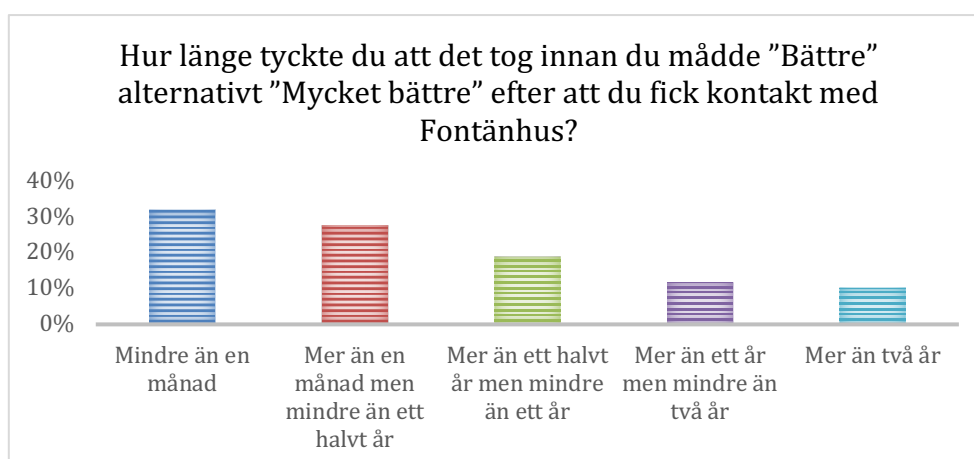
När vi ställer frågan till samma individer angående hur de mår idag kan vi konstatera att de upplever att deras mående har förbättrats betydligt. Sålunda uppger 78 procent av de tillfrågade medlemmarna att de mår bättre eller mycket bättre idag, jämfört med tiden innan de fick kontakt med Fontänhus. Det är också värt att uppmärksamma att

det är ingen person som anger att de mår mycket sämre och bara tre procent av de tillfrågade som upplever att de mår sämre, jämfört med tiden innan de fick kontakt med Fontänhus. Därmed kan vi konstatera att individernas upplevda mående påverkas på ett mycket positivt sätt när de blir medlemmar på Fontänhus.

Diagram 2. Fördelningen av svar på frågan om hur deltagarna mår idag jämfört med de mådde innan de fick kontakt med Fontänhus.

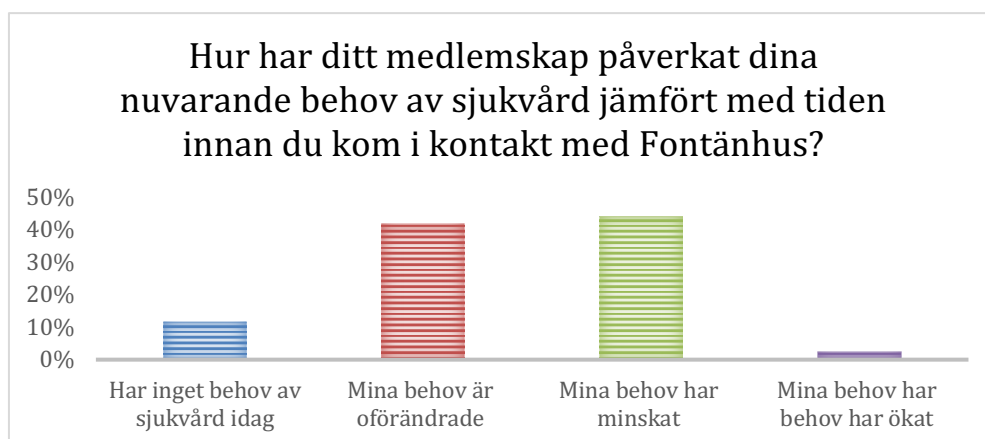
Medlemmarnas upplevda hälsa förbättras tydligt när de kommer i kontakt med Fontänhus och börjar ta del av den arbetsinriktade dagen och husens gemenskap. Vi har frågat hur länge det tog innan medlemmarna upplevde en betydande förbättring av sin hälsa. Vi kan konstatera att deras upplevda hälsa förbättras snabbt. 32 procent av medlemmarna anger att deras hälsa förbättras betydligt redan under den första månaden, vilket är den enskilt största gruppen. Därefter är det 27 procent som anger att deras mående förbättras betydligt under det första halvåret och ytterligare 19 procent som anger att deras mående förbättras betydligt under det första året. Totalt är det 78 procent av medlemmarna som svarar att deras upplevda mående förbättras betydligt redan under det första året som medlem.

Diagram 3. Fördelningen av svar på frågan om hur lång tid det tog innan deltagarna mådde "bättre" eller "mycket bättre" innan de fick kontakt med Fontänhus.

Stöd från vården

De individer som är medlemmar på Sveriges Fontänhus är individer som generellt mår dåligt när de kommer i kontakt med sitt Fontänhus. Därmed har de också ett relativt stort behov av stöd från vården i form av kontakter med psykiatri, akuten vårdcentral mm. Det har därför varit intressant att fråga om behovet av vård har påverkats av att deras upplevda mående har förbättrats eller om behovet av vård kvarstår. Vi kan konstatera att det är 44 procent av de tillfrågade medlemmarna som uppger att deras behov av stöd från vården har minskat sedan de fick stöd från Fontänhusens verksamhet.

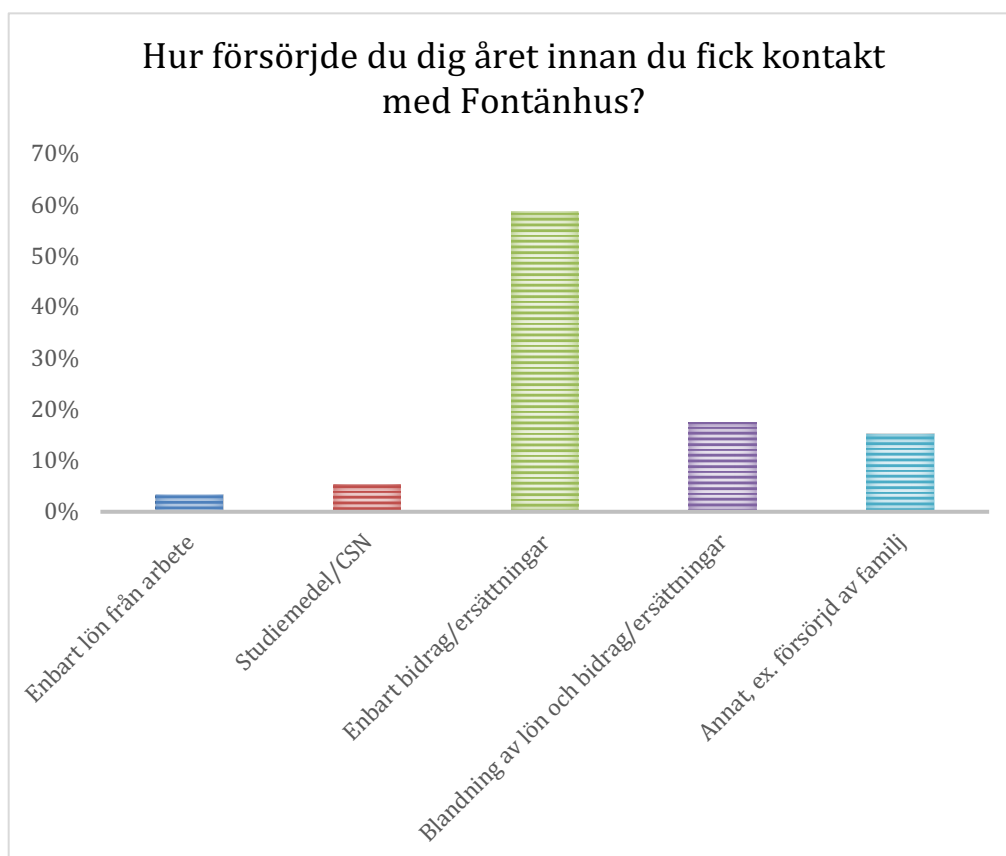

Diagram 4. Fördelningen av svar på frågan om hur medlemskapet påverkat behovet av sjukvård innan de fick kontakt med Fontänhus.

Försörjning

När de tillfrågade individerna först kommer i kontakt med Fontänhus är det mycket få som har sin försörjning från arbete eller studier. Exempelvis är det bara tre procent av medlemmarna som har hela sin försörjning från lön. Det finns dock en grupp motsvarande knappt 20 procent som försörjer sig genom en kombination av lön och bidrag. Den absoluta merparten, knappt 60 procent, har hela sin försörjning via olika typer av bidrag.

Den vanligaste formen av bidrag hos medlemmarna är sjukpenning. 15 procent av medlemmarna har varken någon lön eller några bidrag. Dessa personer är helt beroende av familj och närstående för att klara sitt uppehälle.

Diagram 5. Fördelningen av svar på frågan om hur medlemmarna försörjde sig året innan de fick kontakt med Fontänhus.

När vi tittar på hur medlemmarna försörjer sig idag, dvs efter att de har fått stöd från Fontänhusen, så har fler personer lön från arbete. Det är fortfarande relativt få, men ökningen är tydlig. Nu är det 15 procent av deltagarna som har hela sin försörjning från lön. Andelen som har sin försörjning från studiemedel är fortfarande låg, tre procent. Samtidigt är andelen som fortfarande har hela sin försörjning från bidrag och ersättningar hög, drygt 60 procent. Andelen medlemmar som försörjer sig genom en kombination av lön och bidra är relativt konstant. Däremot har andelen som är försörjda via familjen minskat med hälften, ner till sju procent.

Sammantaget signalerar förskjutningen i försörjningskällor att fler personer stärks och kan försörja sig via lön från arbete och att färre befinner sig i totalt ekonomiskt utanförskap, det vill säga är beroende av sin familj. I stället har dessa personer kommit in i välfärdssystemet, får bidrag och kan leva ett mer självständigt liv. Varför andelen som försörjer sig via studiemedel fortsatt är låg går inte med tydlighet att svara på. Dock bedriver flera hus studieenheter eller har startat studieenheter, vilket sannolikt leder till att fler medlemmar klarar av att studera. Däremot är det inte säkert att dessa individer är berättigade till studiemedel, utan försörjer sig sannolikt via andra typer av bidrag eller via familjen samtidigt som de studerar.

Resursförbrukning, dvs stöd från olika samhällsaktörer

Medlemmarna på Fontänhusen har en stor ohälsa och lever i ett omfattande utanförskap innan de får stöd från husens verksamheter, vilket vi beskrivit ovan i denna rapport. Därmed är de också i behov av stöd från olika aktörer i samhället. Främst är de i behov av stöd från vården. När de kommer i kontakt med Fontänhus är det drygt 90 procent av medlemmarna som mår så dåligt att de behöver stöd från olika typer av vård. Behovet är dessutom omfattande. Exempelvis var cirka 40 procent av de tillfrågade individerna inlagda på sjukhus minst ett dygn året innan de blev medlemmar. Av dessa var det över 60 procent som var inlagda över 10 dygn och ytterligare 20 procent som var inlagda mellan 5-10 dygn. Därutöver är det många medlemmar som frekvent besöker både vårdcentral och akuten. När det gäller stöd från kommunen har cirka 60 procent av individerna stöd från socialtjänsten året innan de kommer i kontakt med Fontänhus. Däremot är det väldigt få medlemmar som har någon som helst kontakt med polisen, rättsväsendet eller kriminalvården. Sammantaget kan vi konstatera att de individer som blir medlemmar på Fontänhus förbrukar stora mängder samhällsresurser innan de blir medlemmar.

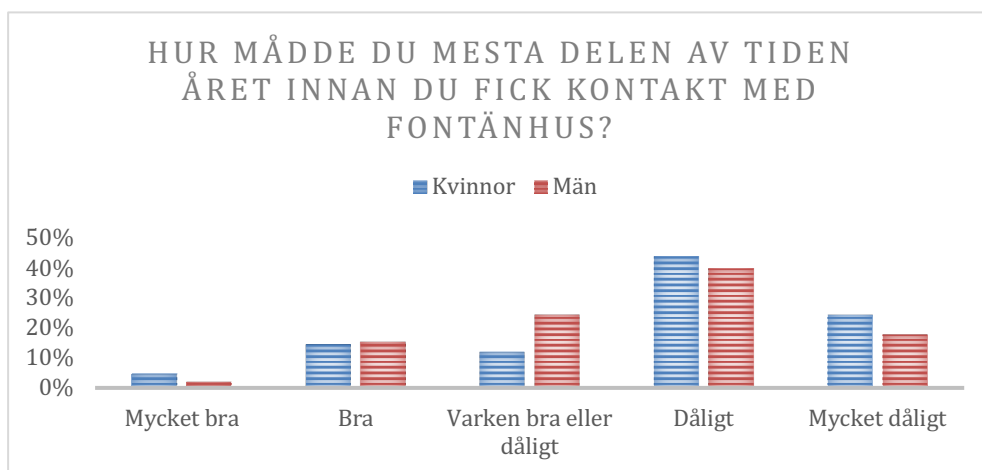
När vi ställer frågan till samma individer avseende deras behov av stöd i dagsläget kan vi se en tydlig förbättring. 44 procent av individerna har ett minskat behov av stöd från vården och ytterligare två procent anger att deras behov av stöd från vården har minskat mycket. För de individer som har fått ett minskat behov av stöd från vården är det drygt 60 procent av individerna där stödet från sjukvården har minskat med 25 procent eller mer. För drygt 30 procent av individerna har behovet av stöd från vården minskat med 50 procent eller mer. Det är endast två procent av individerna som anger att behovet av stöd har ökat, sedan de blev medlemmar på Fontänhus. Även kontakterna med socialtjänst, polis, rättsväsende och kriminalvård har minskat för medlemmarna.

Skillnader mellan kvinnor och män

Nedan gör vi en beskrivning av resultaten utifrån kön. Detta gör vi eftersom det är av stor vikt att identifiera om det finns skillnader mellan kvinnor och män, vilket i nästa steg kan leda till behov att anpassa och utveckla arbetssätt och resursfördelning utifrån ett könsperspektiv. Svaren från gruppen som definierar sig som "annat" ingår inte då de utgör en sån liten del av populationen.

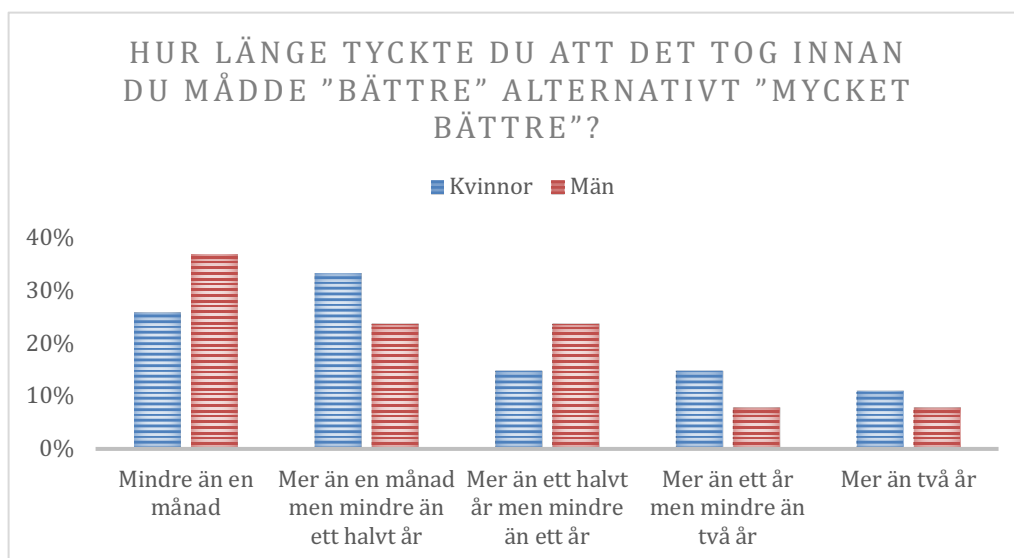
Mående

Vi har ovan visat att de individer som blir medlemmar hos Fontänhus ofta mår dåligt eller mycket dåligt. När vi delar upp resultaten mellan kvinnor och män kan vi se att kvinnor upplever att de mår sämre än männen, 68 procent av kvinnorna mår dåligt eller mycket dåligt, motsvarande för männen är 58 procent.

Diagram 6. Fördelningen av svar på frågan om hur medlemmarna mådde året innan de fick kontakt med Fontänhus.

När vi analyserar hur lång tid det tar tills medlemmen mår bättre eller betydligt bättre varierar resultaten mellan kvinnor och män. Det är betydligt fler män som upplever en förbättring redan första månaden. Om vi i stället tittar på tiden upp till ett halvår är det en större grupp kvinnor som upplever en betydande förbättring. Bland de medlemmar det tar över ett år innan de upplever en betydande förbättring är merparten kvinnor.

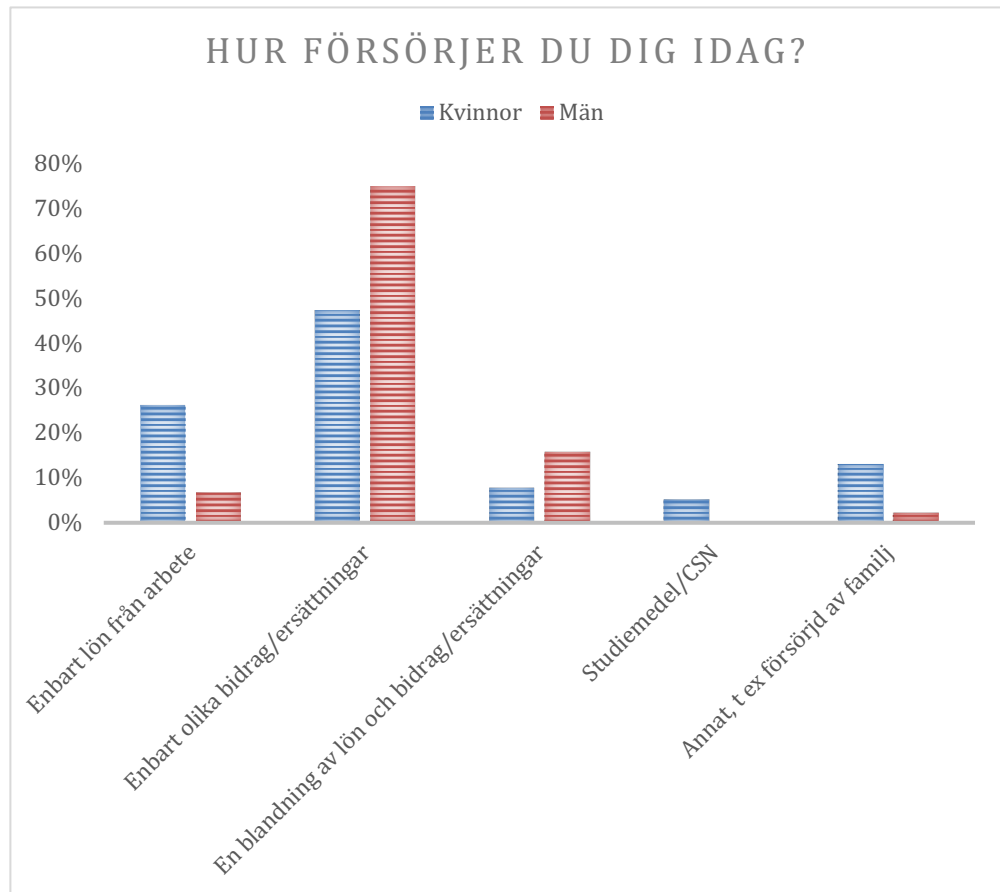
Diagram 7. Fördelningen av svar på frågan om hur länge du tyckte det tog innan du mådde "bättre" alternativt "mycket bättre" efter att medlemmen fick kontakt med Fontänhus?

Försörjning

När vi analyserar hur medlemmarna försörjer sig idag kan vi se några tydliga skillnader mellan kvinnor och män. Av de medlemmar som klarat av att ta steget till att enbart försörja sig genom lön från arbete så är en övervägande del kvinnor. Drygt 25 av

kvinnorna försörjer sig enbart genom lön från arbete samtidigt som enbart drygt fem procent av männen helt försörjer sig genom lön från arbete.

Om vi analyserar de medlemmar som enbart försörjer sig genom bidrag är bilden den omvända. Drygt 45 procent av de kvinnliga medlemmarna försörjer sig enbart via bidrag. För männen är motsvarande andel 75 procent.

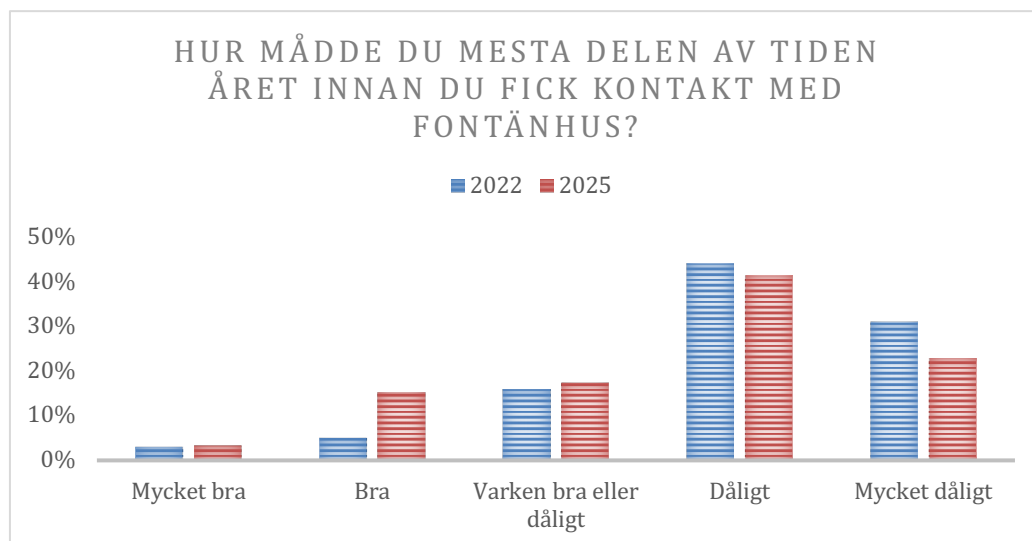
Diagram 8. Fördelningen av svar på frågan om hur medlemmen försörjer sig idag uppdelat på kön?

Resultat jämfört mellan rapport 2022 och 2025

Nedan visar vi en jämförelse av ett urval av resultaten mellan studien 2022 och denna uppföljande studie.

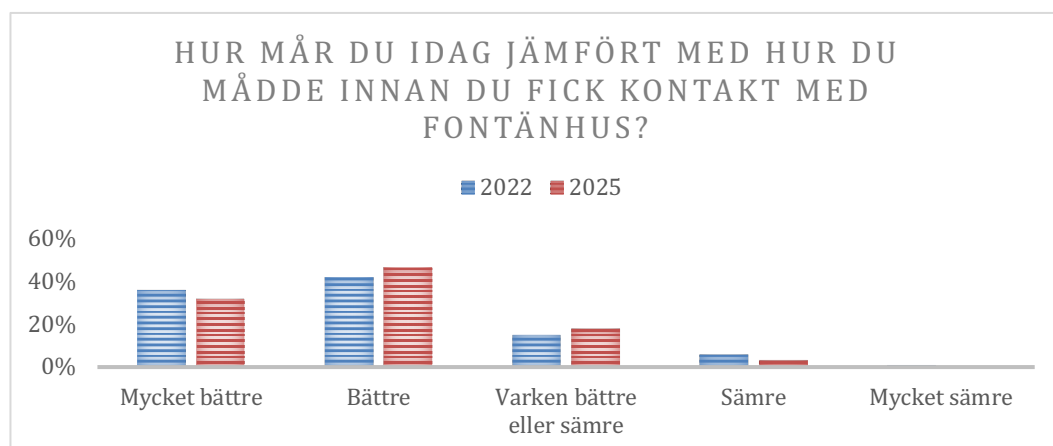
Mående

I båda studierna, 2022 och 2025, mår medlemmarna dåligt eller mycket dåligt när de kommer i kontakt med Fontänhus. Resultaten indikerar att individerna mådde något sämre i studien 2022, men skillnaderna får betecknas som små.

Diagram 9. Fördelningen av svar på frågan om hur medlemmen mår mesta delen av tiden året innan hen fick kontakt med Fontänhus, 2022 jämfört med 2025

När vi studerar hur medlemmarna mår idag är utvecklingen i deras mående tydligt positiv i båda studierna. I studien 2022 var det 78 procent av medlemmarna som mår bättre eller mycket bättre efter att de blivit medlemmar på Fontänhus. I denna studie är motsvarande siffra 79 procent, men med vissa skillnader i fördelningen.

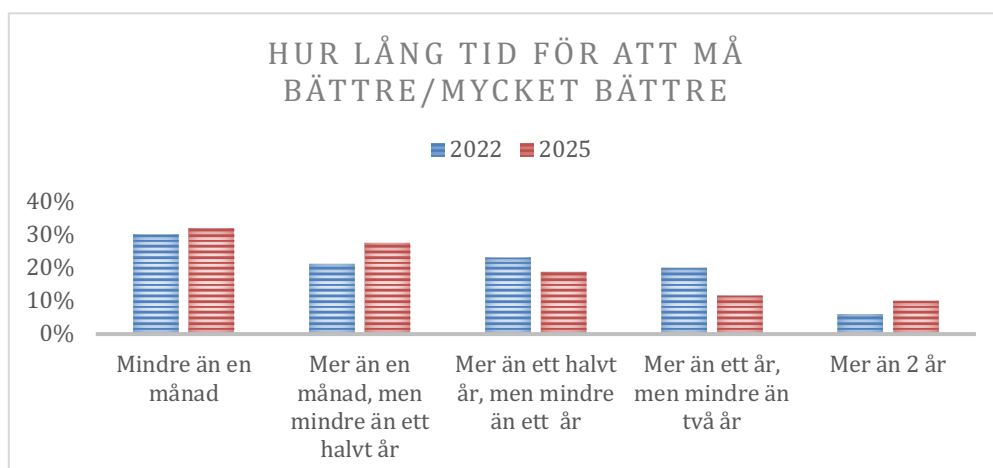

Diagram 10. Fördelningen av svar på frågan om hur medlemmen mår idag jämfört med hur hen mårde innan kontakt med Fontänhus, 2022 jämfört med 2025.

Vi kan därmed konstatera att måendet hos medlemmarna ser relativt lika ut i båda studierna och att även den positiva utvecklingen ser lika ut.

Tid till förbättring

Det är inte bara av intresse att undersöka i vilken omfattning som måendet förbättras när individerna kommer i kontakt med Fontänhus. Det är även intressant att studera hur pass snabbt de upplever att förbättringen sker.

Diagram 11. Fördelningen av svar på frågan om hur lång tid det tog för medlemmen att nå bättre eller mycket bättre efter kontakt med Fontänhus, 2022 jämfört med 2025.

Som vi kan se i diagram 11 ovan är utvecklingen likartad i jämförelsen mellan studierna 2022 och 2025. Cirka en tredjedel mår bättre eller mycket bättre redan efter en månad. I studien 2022 är det 74 procent som mår bättre eller mycket bättre redan under första året, medan i studien 2025 är motsvarande siffra 79 procent. I studien 2025 är det generellt något fler som förbättrar sitt mående under första året och det är även några flera som upplever att förändringen sker snabbt efter att de kommit i kontakt med Fontänhus.

Slutsats av jämförelsen mellan 2022 och 2025

Generellt ligger resultaten i denna studie i nivå med resultaten från den studie som Payoff gjorde 2022. Det betyder att vi kan bekräfta att målgruppen som kommer i kontakt med Fontänhusen mår dåligt eller mycket dåligt. Vi kan också bekräfta att Fontänhusens verksamhet har en mycket påtaglig, positiv effekt på medlemmarnas mående. I ett nästa steg kan vi tydligt se att medlemmarna gör tydliga stegförflyttningar mot egenförsörjning genom arbete. Även dessa resultat ligger i nivå med varandra i båda studierna.

Slutsatsen är därför att den verksamhet som Fontänhusen bedriver dels är stabil över tid, dels på ett effektivt sätt stödjer sina medlemmar mot ett bättre mående, minskat behov av stöd från samhället och en ökad försörjning genom arbete. Samtidigt finns en potential att fortsätta stödja medlemmarna till ytterligare utveckling, framför allt avseende att i större utsträckning klara av att försörja sig genom lön från arbete.

Medlemmarnas berättelser

Inom ramen för denna utvärdering har tolv djupintervjuer gjorts. Intervjuerna har gjorts med medlemmar, chefer och handledare, kommunala handläggare och politiker. Nedan redovisas en sammanfattning av vad som framkommit i dessa intervjuer.

Samsyn kring den nytta som Fontänhusen skapar

I de intervjuer som har genomförts framkommer en mycket samstämmig bild av att Fontänhusens verksamhet är viktig och skapar betydande nytta för sina medlemmar. Denna bild förmedlas av samtliga kategorier av individer som har intervjuats. Fontänhusen skapar förutsättningar för att medlemmarna helt enkelt ska kunna leva ett bättre och mer självständigt liv.

Framgångsfaktor

Bemötande

Intervjuade medlemmar beskriver att de alltid känner sig välkomna och sedda när de kommer till sitt Fontänhus. Det finns ett bemötande och ett omhändertagande på husen som medlemmarna inte möter någon annanstans. Medlemmarna beskriver att de får det fina bemötandet såväl från personal som från andra medlemmar. Det skapas en gemenskap där medlemmar och handledare befinner sig på samma nivå och arbetar och tar hand om varandra. Det är ingen som dömer någon annan, utan man hjälps åt tillsammans.

Betydelsen av det fysiska mötet

Flera av de intervjuade beskriver hur viktigt det fysiska mötet är. Genom att delta i de aktiviteter som Fontänhusen bedriver kommer medlemmarna hemifrån, de får vänner och tränar på sin sociala förmåga. Dessa möten upplevs som en mycket viktig del i husens verksamhet, det vill säga att de blir en mötesplats där man kan träffa andra i samma situation och får möjlighet att delta i en meningsfull sysselsättning. Detta beskrivs som en direkt motsats till den upplevda kontakten med exempelvis Arbetsförmedlingen. Där utgår kommunikationen från att vara digital, vilket upplevs som operonligt och svårt. I stället lyfter de intervjuade personerna fram betydelsen av att träffas fysiskt och därigenom både få social stimulans och att man kan hjälpa varandra med olika problem och utmaningar.

Reach out

Medlemmarna på Fontänhusen har generellt mått dåligt, dragit sig undan och isolerat sig. Genom Fontänhusens verksamhet blir de en del av en gemenskap och känner sig uppskattade och sedda av andra. Trots detta kan det komma jobbiga dagar, då medlemmar inte orkar gå till sitt Fontänhus, utan stannar hemma. För att detta inte ska leda till längre perioder av isolering så arbetar Fontänhusen regelbundet och

strukturerat med att följa upp vilka medlemmar som inte har dykt upp och att dessa sedan blir kontaktade. Det är något som upplevs väldigt positivt, det vill säga att inte behöva återfalla i ensamhet. I stället finns det någon som bryr sig om hur medlemmen mår och som motiverar individen till att komma tillbaka till gemenskapen på husen.

Helhetssyn

Många av alla medlemmar i Fontänhusens verksamheter har upplevt att de har hamnat utanför det ordinarie samhället och när de ska få stöd och hjälp av vården och myndigheter så hänger det inte ihop. Inom vården finns exempelvis många specialistfunktioner, men sällan klarar de av att ge ett stöd som hjälper upp hela livssituationen. På Fontänhusen har stödet och verksamheten ett annat fokus. Här är hela människans situation i fokus. För att en person ska må bra så måste helheten fungera. Det är inte bara en fråga om att få en ekonomisk försörjning, ett boende eller relevant vård. Det handlar också om att få betydelsefulla relationer att fungera och att känna sig sedd och behövd. Dessa mjuka värden och Fontänhusens helhetssyn på människan lyfts gång på gång fram i berättelserna kring varför personer trivs, mår bättre och utvecklas när de blir medlemmar och deltar i Fontänhusens verksamhet.

Egenmakt

Både medlemmar och personal som vi har pratat med beskriver att många medlemmar, innan de får kontakt med Fontänhusen, hamnar i en utbredd beroendeställning. Med stöd från handledare och andra medlemmar på husen så kan medlemmarna återta makten över sina liv. Till att börja med så blir de mer delaktiga i sina egna processer. I nästa steg kan de göra aktiva och genomtänkta val för att längre fram kunna öka sin egenförsörjning genom lön från arbete och därigenom kan de leva mer självständiga liv.

”Jag är framför allt mer delaktig i min egen process. Tvungen att ta ett annat ansvar jämfört med tidigare insatser”

Bryter isolering

Både medlemmar och personal beskriver att de individer som kommer till Fontänhusen och sedan blir medlemmar ofta mår väldigt dåligt. Många gånger har de mått dåligt under en lång tid. Många av dessa individer har också isolerat sig och hamnat i ett utanförskap som med tiden har ökat snarare än minskat, trots kontakter med vården och olika myndigheter.

Genom det inkluderande arbetssättet, den strukturerade vardagen och en miljö som minskar stress och krav byggs ett förtroende och tillit upp mellan medlemmen, andra medlemmar och handledarna. Denna miljö bidrar till att medlemmarna känner sig efterfrågade och får en egen önskan om att bryta sin isolering för att i stället delta i husens verksamhet och gemenskap. På huset får medlemmarna en möjlighet att känna sig delaktiga, de får en meningsfull sysselsättning och de får chansen att se resultatet av sitt eget arbete, vilket är en tillfredsställelse för många som har upplevt ständiga misslyckanden i sitt liv.

Utveckling i flera steg och dimensioner

Alla de intervjuade kategorierna beskriver att individer som får kontakt med Fontänhus och blir medlemmar utvecklas i flera olika dimensioner. Att bryta isolering och komma hemifrån är ett viktigt steg. När de börjar delta regelbundet i husens verksamhet minskar deras sociala isolering och ökar deras sociala trygghet. Det leder i ett nästa steg till att medlemmarnas sociala förmåga och nätverk stärks. Många berättar om vänskap som skapas, vilken även kan fortsätta utanför samvaron på Fontänhuset. Allt eftersom medlemmarna utvecklas kan de ta ett ökat ansvar för planering och genomförande av aktiviteter på huset samt att de med stöd kan förbättra sina kontakter med vård och myndigheter. Denna utveckling stärker självförtroendet och den egna självbilden samt att de i större utsträckning kan ta tillbaka makt över sin egen vardag och leva ett mer självständigt liv. Många kan på kortare eller längre sikt även börja närma sig arbetsmarknaden. Antingen genom praktik och arbetsträning, vilken Fontänhusen stöttar med. Eller genom att påbörja studier i olika former och på olika nivåer.

Hälsan är grunden för utveckling

De intervjuade personerna, oavsett kategori, beskriver att medlemmarna ofta har en lång tid av ohälsa bakom sig när de kommer till Fontänhusen. Där och då påbörjas en resa där såväl den psykiska som den fysiska hälsan stärks. När självkänslan stärks och den fysiska orken blir bättre ökar även förutsättningarna för fortsatt utveckling. Att stärka hälsan blir grunden för fortsatt progression mot personlig utveckling och inkludering i samhället och på arbetsmarknaden. Sedan sker progressionen i olika takt och i olika omfattning för olika personer. Samtidigt har flera av de intervjuade personerna uppfattningen att stödet från Fontänhusen helst hade behövt komma ännu tidigare i medlemmarnas liv, för att kunna göra så mycket nytta som möjligt.

”Varför har jag inte fått information om den här verksamheten tidigare så hade jag mått bättre tidigare.”

Vi har även bitt de intervjuade personerna reflektera över vad som hade hänt och hur deras liv hade sett ut om de inte hade fått stöd från Fontänhusen. Gemensamt i deras beskrivningar är att det är helt övertygande om att deras liv hade varit mörkare. Sannolikt hade de behövt ett mer omfattande stöd från vården och de hade helt enkelt mått sämre, utan stödet från Fontänhusen och de människor som de möter där.

Kunskapen om Fontänhusen behöver öka

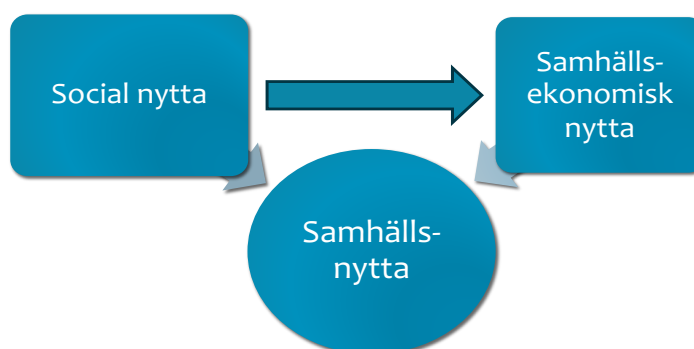
Som vi beskrivit ovan så berättar medlemmar vad Fontänhusens verksamhet har betydelse i deras liv. De beskriver också att de önskar att de hade kommit i kontakt med Fontänhusen tidigare. Som en del i den berättelsen beskriver de att Fontänhusens verksamhet inte är tillräckligt känd bland de som har behov av stödet. De önskar därför att det, i större utsträckning, sprids information om Fontänhusen. Exempelvis till myndigheter, inom skola och inom företag som är intresserade av att stödja social verksamhet.

Nyttan av sociala investeringar

Samhällsnytta

I samhällsdebatten används ofta begreppet samhällsnytta för att beskriva stora och ofta svårångade effekter. Definitionen av begreppet varierar dock stort beroende på inom vilket område det används. När vi beskriver samhällsnyttan i denna rapport så avser vi specifikt effekter som uppstår genom Fontänhusens arbete med att stödja medlemmarna med den arbetsinriktade dagen som bas, utbildning och arbetslivsinriktade insatser för att stärka medlemmarnas framtida möjligheter och position i samhället och på arbetsmarknaden, på kort eller längre sikt.

Samhällsnytta, enligt denna definition, består i sin tur av två delar; Social nytta samt Samhällsekonomisk nytta. Social nytta beskriver en individs upplevda förändring och utveckling. Samhällsekonomisk nytta beskriver de monetära effekter som uppstår i BNP, när individer gör konkreta stegförflyttningar mot arbete (exempelvis med stöd från Fontänhus), etablerar sig på arbetsmarknaden och börjar bidra till produktion av varor och tjänster i samhället.

Bild 1: Samhällsnytta utgörs av såväl social nytta som samhällsekonomisk nytta.

Social nytta och Samhällsekonomiska nytta är inte skilda delar av Samhällsnyttan, vilket är viktigt att poängtera. I stället ska de olika nyttorna ses som samverkande delar där Social nytta är en grundläggande förutsättning för att den Samhällsekonomiska nyttan ska uppstå.

Social nytta

Social nytta används i denna rapport som ett samlingsbegrepp för att beskriva den utveckling som medlemmarna på Fontänhusen kan göra med stöd av Fontänhusens pedagogik och metoder. Det handlar om hur individen upplever förändring, personlig utveckling och i förlängningen minskad psykisk ohälsa. Social nytta är grunden för allt värdeskapande, både för individen och samhället.

Folkhälsomyndigheten beskriver social nytta på följande sätt; ”för att ett samhälle ska vara välmående behöver människor känna tillit till både andra människor och till olika

samhällsfunktioner”. Tillit används, enligt Folkhälsomyndigheten, ofta som en indikator på social nytta. Folkhälsomyndigheten beskriver vidare att hög social nytta har förstärkande samband med både ekonomisk tillväxt, politiskt engagemang, demokratisk utveckling och kompetens hos befolkningen. Den sociala nyttan skapas i stor utsträckning i interaktion och samverkan mellan människor i olika konstellationer och miljöer.

Med stöd av olika rapporter och forskning kring social nytta utkristalliserar sig ofta följande områden som viktiga beståndsdelar; *hälsa, personlig utveckling* och *inkludering*.

Hälsa

Hälsa är en viktig faktor för att kunna leva ett bra liv, men också för att faktiskt kunna utföra ett produktivt arbete och ingå i en arbetsgemenskap. Hälsa ett centralt begrepp för att beskriva den sociala nyttan.

Det finns en stark och dubbelriktad koppling mellan hälsa och Fontänhusens arbetsätt. I ett första steg förbättras möjligheterna till lärande och utveckling om individen har en god hälsa, både fysiskt och psykiskt. I ett nästa steg bidrar en bättre hälsa till ökade möjligheter till etablering på arbetsmarknaden och att individen ska kunna försörja sig genom arbete. Därmed ökar i sin tur förutsättningarna för förbättrade levnadsvillkor, förbättrade levnadsvanor och i förlängningen en god hälsa. Därför är det viktigt att personer i arbetsför ålder, vilka saknar förankring på arbetsmarknaden, får ett adekvat och individuellt anpassat stöd för att dels stärka sin hälsa och produktivitet, dels för att kunna matchas mot rätt arbete.

Personlig utveckling

Personlig utveckling är ett brett begrepp, vilket är nära kopplat både till individens sociala förmåga samt förmågan att utföra ett högkvalitativt arbete. Den personliga utvecklingen omfattar dels förmågan till lärande och yrkesmässig kunskap, dels omfattar den individens färdigheter för att kunna fungera i sociala sammanhang, exempelvis i studiesammanhang, i en arbetsgrupp eller i olika situationer som kräver samarbete och samverkan. Den personliga utvecklingen är kopplad till individens förmåga att ta eget ansvar, samarbeta och arbeta självständigt samt förmågan att komma med förslag och lösningar på problem samt att hjälpa till att driva utvecklings- och förbättringsarbete. Dessa förmågor är viktiga när en individ utvecklas och för att kunna fungera på ett bra sätt tillsammans med andra i vuxen- och arbetslivet.

Fontänhusen stärker medlemmarnas möjligheter till personlig utveckling genom den arbetsinriktade dagen där individen kan ta sig an ansvar och arbetsuppgifter i egen takt, vilket gör att tilltron till den egna förmågan växer. Det skapar i ett nästa steg möjligheter för medlemmen att våga ta steget ut i externa studier och/eller arbete via Vägen ut.

Inkludering

Inkludering är en viktig parameter i den sociala nyttan, vilken tydligt kan kopplas till Fontänhusens arbetsätt och medlemmens möjligheter till framtida arbete. Genom ett aktivt medlemskap i Fontänhusen stärker individen sin självkänsla och sin position i

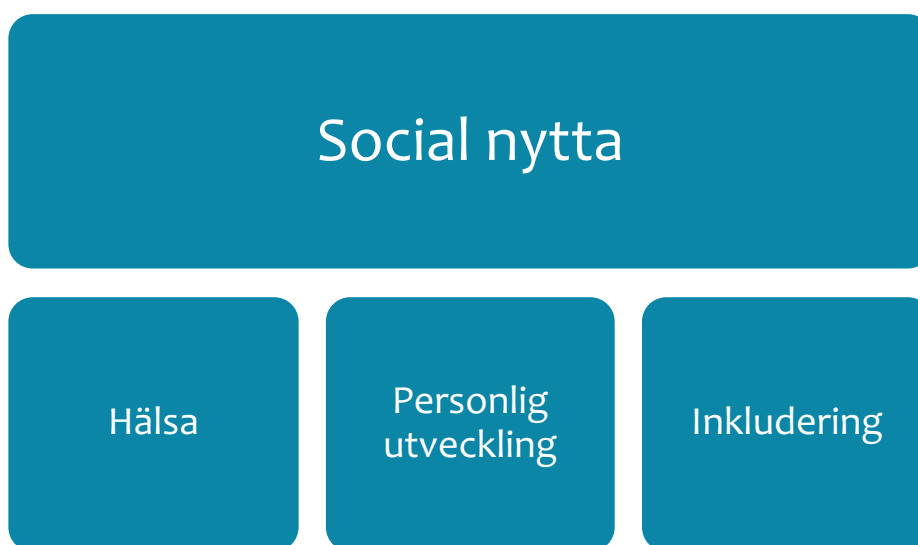
samhället. Det ökar i sin tur individens egenmakt, trygghet och känsla av sammanhang. Därmed förbättras förutsättningarna för att undvika isolering och utanförskap. I stället får individen möjlighet att känna tillhörighet, får en känsla av begriplighet samt ökar sin förmåga att känna förtroende, trygghet och tillit till medmänniskor i sin närhet och för olika samhällsfunktioner.

Genom inkluderingen stärks medlemmens sociala kapital, vilket i ett nästa steg underlättar den arbetslivsinriktade rehabiliteringen. Socialt kapital kan förklaras med de starka band som skapas mellan de närmaste medlemmarna och handledarna i Fontänhusen, stärkta kontakter med andra grupper i verksamheten och en ökad förståelse för formella maktstrukturer och olika institutioner i samhället.

En grundpelare i inkludering är de mänskliga rättigheterna och att människors grundläggande behov behöver tillgodoses för att de ska kunna må bra, utvecklas och bidra till samhällets utveckling. Inom området inkludering är den demokratiska processen en viktig komponent.

Modell för Fontänhusens påverkan på social nytta

Fontänhusens arbetssätt och metodik påverkar med stor sannolikhet sina medlemmar inom samtliga tre områden i modellen för Social nytta. Nedan beskriver vi i bildform modellen för Social nytta samt dess ingående delar.

Bild 2: Social nytta utgörs av tre olika områden.

Sammanfattningsvis kan sägas att det är av stor vikt att så stor andel som möjligt av individerna i vårt samhälle får det stöd de har behov av för att kunna må bra, utvecklas, fullfölja sina studier och etablera sig på arbetsmarknaden. Detta bidrar dels till att fler klarar av att få och kan behålla ett arbete. Samtidigt bidrar det till att stärka de mänskliga rättigheterna och skapa en robust grund för ett demokratiskt samhälle.

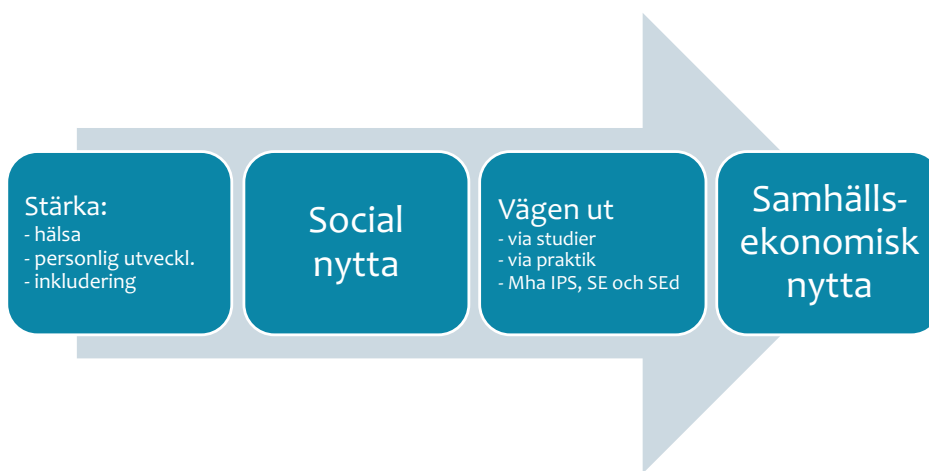
Fontänhusen erbjuder en verksamhet som har ett strukturerat och strategiskt arbetssätt för att medlemmen ska kunna utvecklas för att etablera sig på arbetsmarknaden och nå egenförsörjning. Medlemmen kan känna trygghet, sammanhang och skapa kontakter som öppnar möjligheter för att komma i studier och arbete. Fontänhusen

arbetar proaktivt och bygger resiliens (förmåga att anpassa sig och återhämta sig från påfrestningar), vilket gör att deltagarna bättre klarar utmaningar och kan bryta utanförskap. Genom att deltagarnas sociala kapital stärks läggs grunden för en tryggare tillvaro, men också en fungerande demokrati. Sammantaget lägger dessa personliga utvecklingsprocesser grunden för att Fontänhusens miljö, arbetssätt, förhållningssätt till deltagarna skapar den samhällsekonomisk nytta som beskrivs längre fram i denna utvärdering.

Värdekedja för arbetslivsinriktad rehabilitering

Den arbetsinriktade dagen i Fontänhuset lägger grunden för arbetslivsinriktade insatser och är av stor vikt för medlemmens utveckling mot ökad självförsörjning genom arbete. När medlemmen känner sig redo kan arbetslivsinriktade insatser, eventuellt kombinerat med utbildning, förbereda och stärka individens förmåga att fungera på arbetsmarknaden. Genom stödet från Fontänhusen kan medlemmen rustas och få en stöttning som stärker den sociala nyttan och en känsla av att ingå i en gemenskap och sammanhang. Tillvaron blir meningsfull, hanterbar och begriplig. Detta ökar möjligheterna att medlemmen kan matchas mot rätt arbete och etablera sig långsiktigt på arbetsmarknaden.

I denna utvärdering har vi ett tydligt fokus på att visa på samhällsekonomisk nytta av Fontänhusens arbetslivsinriktade insatser i kombination med den sociala nytta som skapas av den arbetsinriktade dagen och eventuellt utbildning. Därmed är det av särskilt intresse att uppmärksamma kopplingen mellan Fontänhus-modellen och förmågan hos medlemmen att få och behålla ett arbete parallellt med att medlemmen mår bättre och blir mindre beroende av olika stödinsatser, t ex sjukvård. Det är först när detta uppnås som samhällsekonomisk nytta skapas.

Bild 3: Värdekedja för arbetslivsinriktad rehabilitering

BIP-forskningen bekräftar

Värdekedjan för arbetslivsinriktad rehabilitering styrks av den så kallade BIP-forskningen, Beskaeftigelses Indikator Projekt. BIP-forskningen är världens största progressionsstudie kopplat till etablering på arbetsmarknaden. Studien lyfter fram vikten av omgivningens tro på individens förmåga samt att det behövs parallella insatser för att främja individens utveckling mot arbete på mest effektiva sätt. BIP-forskningen visar också att grupper i utanförskap alltid behöver kompletterande arbetsmarknadsinriktade insatser för att säkerställa att de ska klara av att ta steget in på arbetsmarknaden. Oavsett vilka övriga insatser som sätts in för att stärka individens arbetsförmåga. Exempelvis som stöd i form av Supported Employment och Supported Education.

Samhällsekonomisk utvärdering

Utgångspunkter och grundläggande data

De samhällsekonomiska beräkningarna som görs inom ramen för detta uppdrag utförs med Payoffs modell för utvärdering av sociala investeringar, NyttoSam. Beräkningarna visar utveckling av den samhällsekonomiska intäkt som skapas när medlemmar får stöd så att de mår bättre, minskar sina behov av olika stödinsatser och närmar sig arbetsmarknaden.

Som underlag för våra beräkningar använder vi information som medlemmar har lämnat i en enkätundersökning. I samråd med Sveriges Fontänhus Riksförbund omfattar enkätundersökningen slumpvis utvalda individer, vilka har varit aktiva medlemmar minst två år. Detta är samma förutsättningar som den utvärdering som Payoff redovisade år 2022. Respondenterna som svarat på enkäten är slumpmässigt utvalda.

Svaren från enkätundersökningen visar hur medlemmarna försörjer sig, hur de mår och vilka olika offentliga stödinsatser som de är i behov av. Stödinsatserna består bland annat av insatser inom vården, socialtjänsten samt polis och rättsväsendet.

NyttoSam – modell för utvärdering av sociala investeringar

Vi har tidigare i denna rapport beskrivit att social nytta är en grundläggande förutsättning för att samhällsekonomisk nytta ska uppstå. Den samhällsekonomiska nyttan består i sig av två övergripande beståndsdelar; produktionsvärde och resursförbrukning. *Produktionsvärdet* är kopplat till hur stor omfattning en medlem försörjer sig genom lön från arbete. *Resursförbrukningen* är kopplat till hur stor omfattning en medlem behöver stöd från exempelvis vården, socialtjänsten och statliga myndigheter.

Ju större andel av en individs försörjning som kommer från arbete och ju mindre behov en individ har av olika stödinsatser, desto större samhällsekonomiska intäkter skapas. Den samhällsekonomiska intäkten motsvarar individens påverkan på BNP, Brutto Nationalprodukten.

För att, inom ramen för detta uppdrag, beräkna och analysera den samhällsekonomiska nytta som Fontänhusen skapar, använder vi oss av Payoffs mycket beprövade modell för utvärdering av samhällsekonomiska effekter av sociala investeringar, NyttoSam.

Modellen bygger på grundläggande nationalekonomiska teori för cost/benefit-analyser, Sveriges skattesystem, socialförsäkringssystemet, lagar och regler för arbetsmarknadspolitiska åtgärder samt en mängd standardkostnader för olika insatser i samhället. Exempelvis inom socialtjänst, vården och statliga myndigheter. Med hjälp av NyttoSam beräknar vi hur den samhällsekonomiska nyttan för en individ eller grupper av individer utvecklas över tid.

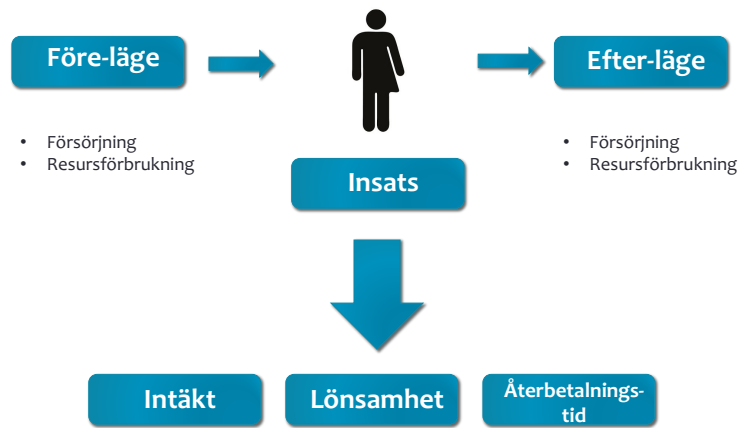

Bild 4: Nyttosam – modell för samhällsekonomisk utvärdering av sociala investeringar

Samhällsekonomiska resultat

Faktaruta över ekonomiska effekter för samhället och dess aktörer.

De nämnda beloppen gäller genomsnittligt utfall per medlem och år

- Samhällsekonomisk intäkt: 150 000 kr
  - Samhällets intäkt består av ökat arbetskraftsdeltagande och minskade behov av olika reala stödinsatser, främst sjukvård.
  - På lång sikt är den stora potentialen kopplad ökat produktionsvärde när fler medlemmar kommer i arbete.
- Lönsamhet efter ett år och avdrag för insatskostnad: 70 000 kr
- Återbetalningstid: 7 månader
- Regionens intäkt: 75 000 kr
  - Regionens intäkt består främst av minskad vårdförbrukning.
  - På lång sikt är den stora potentialen kopplad till ökade skatteintäkter när fler kommer i arbete samt att vårdförbrukningen kan minska ytterligare.
- Statens intäkt: 55 000 kr
  - Statens intäkt består av minskade kostnader för myndigheter och ökade skatteintäkter.
  - På lång sikt är den stora potentialen kopplad till ytterligare ökade skatteintäkter när fler kommer i arbete samt minskade kostnader för myndigheter.
- Kommunens intäkt: 10 000 kr
  - Kommunens intäkt består av ökade skatteintäkter och minskade kostnader för insatser och ekonomiskt bistånd.
  - På lång sikt är den stora potentialen kopplad till ökade skatteintäkter när fler kommer i arbete.

Samhällsekonomisk potential / utanförskapskostnad

Med samhällsekonomisk potential/utanförskapskostnad avses den intäkt som samhället går miste om så länge medlemmarna på Fontänhusen inte är heltidsarbetande med icke subventionerade anställningar i kombination med att de har behov (utöver de "vardagliga" behov vi alla har) av olika samhälleliga stödinsatser. I denna rapport använder vi begreppet potential, eftersom det bättre beskriver den maximala intäkt som den genomsnittliga individen kan uppnå genom ökad progression mot egenförsörjning genom lön från arbete i kombination med minskade eller inga behov av olika stödinsatser.

Stor samhällsekonomisk potential signalerar ett omfattande utanförskap. Potentialen består av uteblivna intäkter pga. att individen inte arbetar samt att individen konsumerar olika stödinsatser i form av sjukvård, socialtjänst, statliga myndigheter etc. När individen kommer i arbete och ökar sin försörjning från arbete i kombination med reducerande behov av olika stödinsatser minskar den kvarvarande potentialen. Minskad potential visar således på en positiv samhällsekonomisk utveckling. I tabellen nedan redovisas potentialen i före- respektive efterläget för en genomsnittlig medlem på Fontänhusen. Före-läget visar på hur livssituationen såg ut för individen innan hen blev medlem. Efter-läget visar på hur livssituationen såg ut för individen efter att hen varit aktiv medlem i två år.

<i>Potential</i>	<i>Genomsnitt per medlem</i>
<i>Före</i>	1 050 000 kr
<i>Efter</i>	900 000 kr

Tabell 1. Värderna på potential i Före- respektive Efterläget.

Mellan Före- och Efterläget minskar den genomsnittliga samhällsekonomiska potentialen från 1 050 000 kr till 900 000 kr per medlem, vilket ska tolkas positivt. Dock vill vi lyfta fram att den kvarvarande potentialen fortfarande är mycket stor. Det finns därmed tydliga ekonomiska argument att fortsätta stödja målgruppen för att den i ännu högre grad ska öka sin egenförsörjning genom arbete och minska behovet av olika stödinsatser.

Jämförelse av potential mellan 2022 och 2025

Vid Payoffs förra utvärdering var potentialen i Föreläget ca 910 000 kr per år och medlem, dvs lägre än vid denna uppföljande utvärdering. Båda dessa potentialer signalerar dock att det ekonomiska utanförskapet är stort och att få deltagare är i arbete samt att de har omfattande behov av olika stödinsatser, exempelvis inom vården.

För att jämförelsen ska vara rättvis måste vi beakta inflationens påverkan på penningvärdet. Mellan 2022 och 2025 minskade penningvärdet med 17 procent. Korrigerat för inflationen ligger potentialen för medlemmarna hos Fontänhus på ungefär samma nivå 2022 och 2025. Detta gäller potentialen både året innan individerna blev medlemmar och nivån för potentialen i dagsläget. Det betyder att målgruppens ekonomiska utanförskap på samhällsnivå är stabilt och oförändrat när vi jämför resultaten i den förra rapporten med resultaten i denna rapport. Granskar vi utvecklingen på aktörsnivå kan vi konstatera att kommunens kostnader var något lägre 2025 jämfört med 2022. Även för regionen var potentialen något lägre 2025 jämfört med 2022.

Samhällsekonomisk intäkt

I detta avsnitt redovisas hur mycket den genomsnittliga samhällsekonomiska intäkten har förändrats från året innan individerna i denna studie blev medlem på Fontänhus och fram till idag. Enligt svaren i enkäten ökar andelen som befinner sig i arbete, samtidigt som de minskar sitt behov av olika stödinsatser. När den genomsnittliga

ersättningen från arbete ökar, ökar det samhällsekonomiska produktionsvärdet som individen skapar. Detta tillsammans med de minskade behoven av olika stödinsatser motsvarar den totala samhällsekonomiska intäkt som deltagaren genererar, det vill säga individens påverkan på BNP – Bruttonationalprodukten.

<i>Per medlem</i>	
<i>Genomsnittlig samhällsekonomisk intäkt mellan Före- och Efter-läge</i>	150 000 kr

Tabell 2. Genomsnittlig samhällsekonomisk intäkt för medlemmar på Fontänhusen.

Som framgår av tabell 2 ovan ökar den genomsnittliga samhällsekonomiska intäkten med 150 000 kr per år och medlem.

Vad är anledningen till den ökade samhällsekonomiska intäkten?

Den genomsnittliga intäkten på 150 000 kr per medlem består till allra största delen av minskade behov av olika typer av sjukvård, drygt 70 000 kr per år och medlem. Detta beror i sin tur på att medlemmarnas mående har förbättrats under den tid som de har fått stöd från Fontänhusen. Dock vill Payoff påpeka att det fortfarande kvarstår ett omfattande behov av stöd från vården hos målgruppen. Den näst största intäktsposten utgörs av minskade statliga kostnader, cirka 55 000 kr. Framför allt har medlemmarna minskat sina kontakter kopplat till polis, rättsväsende och kriminalvård under den tid som de har fått stöd från Fontänhusen. Detta beror i sin tur på att några få individer har minskat förbrukningen av dyra insatser inom kriminalvården. Generellt kan dock sägas att medlemmar på Fontänhus har lite kontakt med polis, rättsväsende och kriminalvård. Dessutom har medlemmarnas genomsnittliga behov av stöd från kommunen minskat.

Det ökade produktionsvärdet, kopplat till att medlemmarna ökar sin genomsnittliga försörjning genom lön från arbete, svarar för drygt 30 000 kr per år och medlem. Det betyder att medlemmarna, i genomsnitt, har ökat sin försörjning genom lön från arbete under den tid som de fått stöd från Fontänhusen. Dock vill vi påpeka att ökningen av produktionsvärdet är relativt begränsat. Det finns därför en mycket stor, kvarvarande potential hos medlemmarna, vilken kan realiseras genom att fler medlemmar etablerar sig på arbetsmarknaden.

Intäkter för olika sektorer i samhället

Ovan har vi beskrivit de totala samhällseffekterna. Nedan redovisar vi de ekonomiska effekterna uppdelat på de tre stora aktörerna i samhället; kommun, region och stat.

De genomsnittliga *kommunala intäkterna* ökar med cirka 10 000 kr per individ och år. Detta är en konsekvens av att behoven av kommunalt stöd minskar och skatteintäkterna ökar när individen får stöd av Fontänhus. Kostnaden för utbetalat ekonomiskt bistånd samt handläggning av försörjningsstödet ligger dock kvar på nästan oförändrad nivå. Dels beror det sannolikt på en kombination av att vissa personer med ekonomiskt bistånd kan göra stegförflyttningar och klarar av att frigöra sig från ekonomiskt bistånd. Dels är det flera individer som lyckas bryta sin isolering och ekonomiska beroende av familjen. Flera av dessa individer gör det genom att få hjälp att

ansöka och beviljas just ekonomiskt bistånd. Nettoeffekten för kommunens kostnader för ekonomiskt bistånd blir därför små. Men för de berörda medlemmarna är detta ett resultat av positiva stegförflyttningar mot ökad egenmakt och ekonomisk självständighet. De totala kommunala effekterna blir dock positiva.

Regionens genomsnittliga intäkter ökar med cirka 75 000 kr per år och medlem. Ökningen är till största delen kopplad till att vårdkostnaderna minskar när medlemmarna mår bättre. Till detta kommer en mindre ökning av skatteintäkterna, genom att fler av medlemmarna kan försörja sig genom lön från arbete vilket genererar skatteintäkter.

Statens genomsnittliga intäkter på 55 000 kr per år och medlem är främst relaterade till minskad resursförbrukning. Som vi beskrivit ovan har medlemmarna minskat sina kontakter kopplat till polis, rättsväsende och kriminalvård under den tid som de har fått stöd från Fontänhusen. Dessutom har statens skatteintäkter (sociala avgifter och indirekt skatt) ökat.

Effekter inom staten är att Arbetsförmedlingens kostnader för aktivitetsstöd och a-kassa minskar, detta uppvägs dock av att Försäkringskassan har ökade kostnader för främst sjuk- och aktivitetsersättning.

Utöver de positiva ekonomiska effekterna i olika sektorer i samhället stärks även *medlemmarnas privatekonomi*. I genomsnitt får medlemmarna en ökad genomsnittlig beskattningsbar inkomst motsvarande drygt 10 000 kr per individ och år. Främst består detta av lön från arbete. Dessutom ökar intäkterna från Arbetsförmedlingen när fler närmar sig arbetsmarknaden samt ökade intäkter från Försäkringskassan när fler får beslut om varaktig sjukersättning. Den genomsnittliga effekten av ekonomiskt bistånd är i det närmaste noll, vilket vi har redovisat orsakerna till ovan i denna rapport.

Trots att båda utvärderingarna visar på att Fontänhusen skapar tydliga samhällsekonomiska intäkter finns det mycket stora intäkter kvar att uppnå. Detta kan till viss del göras genom att ytterligare minska medlemmarnas kostnader för vård. Den absolut största potentiella intäktskällan består dock av att öka medlemmarnas lön från arbete. Ur ett rent ekonomiskt perspektiv är det därför av största vikt att Fontänhusen ökar sitt fokus på att stödja sina medlemmar till egenförsörjning genom lön från arbete.

Jämförelse av intäkt mellan 2022 och 2025

Både utvärderingen 2022 och 2025 visar att Fontänhusens verksamhet skapar betydande samhällsekonomiska intäkter. Framför allt skapas de ekonomiska effekterna genom att stärka medlemmarnas hälsa. Vid utvärderingen 2022 var intäkten per medlem 160 000 kr per år, dvs i nivå med utvärdering 2025. Jämförelsen är dock gjord i löpande priser. Om vi beaktar inflationens påverkan skapas en tydlig skillnad. Då ökar intäkten 2022 till cirka 185 000 kr per år och medlem, vilket ska jämföras med 150 000 kr per år och medlem. Det betyder att de skapade intäkterna var något större 2022 jämfört med 2025.

Avseende de kommunala intäkterna var de högre vid studien 2022. Den enskilt största anledningen var att flera medlemmar, i den förra studien, kunde avbryta placeringar på behandlingshem och/eller familjehem. Några sådana placeringar fanns inte bland

de som besvarat enkäten denna gång. Boendestöd är dock vanligt bland medlemmarna både 2022 och i denna studie.

Avseende de regionala intäkterna är de större 2025 jämfört med studien 2022. Orsaken är främst att sjukvårdskostnaderna har minskat i större utsträckning i denna studie i förhållande till den förra.

Samhällsekonomisk lönsamhet och återbetalningstid

För att bedöma hur effektiv en rehabiliterande insats är, t.ex. stödet från Fontänhusen, räcker det inte att enbart beräkna och analysera de samhällsekonomiska intäkterna. Vi behöver även beräkna den samhällsekonomiska lönsamheten, där vi analyserar intäkterna i förhållande till kostnaderna för insatsen.

Uppskattad genomsnittlig kostnad för en medlem på ett Fontänhus

Enligt uppgifter från de olika Fontänhusens verksamhetsberättelser gör vi bedömningen att en genomsnittlig årsplats för en medlem kostar cirka 30 - 35 000 kr. I denna utvärdering utgår från att "rehabiliteringstiden" för en medlem på ett Fontänhus är två år, vilket vi redovisat tidigare. Därigenom motsvarar det en genomsnittlig insatskostnad på cirka 65 000 kr. I alla samhällsekonomiska beräkningar använder vi den faktiska kostnaden, inkl. genomsnittlig indirekt skatt. I detta fall blir den samhällsekonomiska insatskostnaden 80 000 kr. Detta belopp ligger i linje med den genomsnittliga kostnad som framräknades i vår förra rapport. Det vill säga att verksamheten i de olika Fontänhusen har varit stabil över tid.

Lönsamhet

Den samhällsekonomiska lönsamheten beräknas på följande sätt;

Intäkt – Kostnad = Samhällsekonomisk lönsamhet

Den samhällsekonomiska lönsamheten vid Efterläget jämfört med Föreläget, för en genomsnittlig medlem på Fontänhus är;

150 000 kr – 80 000 kr = 70 000 kr.

Därmed skapar Fontänhusens verksamhet en positiv samhällsekonomisk lönsamhet redan under de två första åren, vilket innebär att intäkten överstiger kostnaderna. Samhället får därmed tillbaka en större intäkt än de resurser som satsas på att driva verksamheten inom Fontänhusen.

Återbetalningstid

Återbetalningstiden anger hur många månader det krävs för att kostnaden ska vara "återbetald" för att samhället ska nå break even. Den genomsnittliga återbetalningstiden för Fontänhusens verksamhet är enbart sju månader.

Jämfört med den genomsnittliga återbetalningstiden i Payoffs omfattande databas är detta en kort återbetalningstid. Återbetalningstiden för olika typer av insatser kan variera stort. Men den genomsnittliga återbetalningstiden i vår databas motsvarar cirka

13 månader. Därmed skapar insatserna i Fontänhusen ekonomiska effekter för samhället vilka överstiger de satsade resurserna. Återbetalningstiden för Fontänhusen är kortare än genomsnittet för liknande insatser som Payoff har utvärderat.

Jämförelse av lönsamhet mellan studien 2022 och 2025

De totala genomsnittliga samhällsekonomiska intäkterna var något högre 2022 jämfört med 2025. Samtidigt är de genomsnittliga samhällsekonomiska kostnaderna för en årsplats på ett Fontänhus ungefär lika stora 2022 och 2025. Det leder till att den genomsnittliga samhällsekonomiska lönsamheten är något större i studien 2022 jämfört med 2025. Det är dock inte några större skillnader. Därmed kan vi konstatera att verksamheten som Fontänhus bedriver verkar vara stabil över tid och att den genererar en tydlig samhällsekonomisk lönsamhet genom att medlemmarna mår bättre, förbrukar mindre samhällsresurser och samtidigt ökar sin försörjning genom lön från arbete.

Samhällsekonomisk analys

Alla stödinsatser mot individer i omfattande utanförskap bör ses som sociala investeringar. Det betyder att de stora positiva effekterna i de flesta fall kommer först längre fram i tiden. Det är också viktigt att förstå att insatserna måste vara hållbara samt att de på sikt måste leda till lönearbete för att potentialen ska utnyttjas på ett optimalt sätt. Det är först när medlemmarna kommer i varaktigt lönearbete som de riktigt stora samhällsekonomiska effekterna uppstår.

Trots den goda lönsamheten i Fontänhusens verksamhet, sju månaders återbetalningstid, är den kvarvarande ekonomiska potentialen mycket stor för den genomsnittliga medlemmen. Det finns således mycket starka ekonomiska incitament att fortsätta stödja Fontänhusens medlemmarna för att de i ännu högre grad ska öka sin egenförsörjning genom arbete och minska behovet av olika stödinsatser. Den största potentialen ligger i att stödja medlemmar så att de i högre grad kan etablera sig på arbetsmarknaden och försörja sig genom lön från arbete. Detta kommer att ge betydligt större samhällsekonomiska intäkter jämfört med att försöka sänka kostnaderna ytterligare för vård, socialtjänst och statliga myndigheter.

Analys och slutsatser

Fontänhusen skapar nytta för dem som behöver det mest

Den här utvärderingen visar tydligt att Fontänhusen har en verksamhet som är väl anpassad till medlemmarnas behov och att husens stöd spelar en viktig roll i medlemmarnas liv. I grunden finns den internationella Fontänhusmodellen med sina riktlinjer, vilka vilar på evidensbaserad grund. Den kvalitetssäkrar husens arbete och värdegrund. Intervjuer med både medlemmar, personal och representanter för myndigheter har beskrivit att husen har stor betydelse för medlemmarnas livskvalitet och livssituation. Intervjuerna bekräftar att bemötandet och systematiken i husens arbete skapar förtroende och tillit hos medlemmarna. Det gör att medlemmarna får en ökad motivation att bryta sin isolering, komma till husen och delta i husens verksamhet. Gemenskapen och den jämlika miljön på husen gör att medlemmarna känner sig sedda, efterfrågade och uppskattade. Därigenom förbättras medlemmarnas mående och deras förmåga att delta i den arbetsinriktade dagen stärks. Att komma i arbete eller studier handlar om mer än ekonomisk egenförsörjning, det är en fråga om identitet, hälsa och makt över sitt eget liv.

Demografisk breddning av målgruppen

Allt fler unga vuxna (18 - 29 år) söker sig till Fontänhusen. Flera Fontänhus ha därför startat verksamheter som "Unga vuxna" och studieenheter. Därigenom kan de möta denna grupps behov av studiestöd och psykosocial trygghet. Samtidigt växer behovet av att motverka ofrivillig ensamhet bland äldre medlemmar, vilket exempelvis lett till initiativ som "Silvergruppen".

En slutsats är att Fontänhusen inte enbart fungerar som rehabilitering för personer med långvarig psykisk sjukdom. Fontänhusen kan även verka som förebyggande insats för unga i riskzonen och som ett socialt skyddsnät för äldre.

Den arbetsinriktade dagen bygger självkänsla, egenmakt och grund för fortsatt utveckling

Den strukturerade arbetsinriktade dagen utgör grunden i den verksamhet som bedrivs på husen. Genom detta arbete involveras medlemmarna i driften av husen, där handledare och medlemmar arbetar tillsammans och utifrån en jämlik värdegrund. Därigenom får medlemmarna en meningsfull sysselsättning. De involveras både i planering och genomförande av exempelvis matlagning, underhåll av husen och olika aktiviteter som genomförs för medlemmarna. Det gör att sociala förmågor tränas och utvecklas, samtidigt som medlemmarna får öva sig i att ta ansvar samt att de lär sig olika typer av arbetsysslor. Det kan exempelvis innebära matlagning, snickeri och hantverk samt hantering av datorer i olika situationer och syften. Den arbetsinriktade dagen bygger upp den enskilde medlemmen, dels genom att skapa struktur och rutiner, dels genom att bygga upp kompetens.

Genom Fontänhusens arbetssätt stärks medlemmarnas egenmakt och delaktighet. Viktiga parametrar i husens verksamhet är det frivilliga medlemskapet, den platta strukturen där medlemmar arbetar sida vid sida med handlarna, att beslut på husen tas i konsensus där medlemmarnas röst är lika mycket värd och att medlemmarna på ett konkret sätt involveras i husens beslutsprocess och drift.

Studieenheter – gynnar både individ och samhälle

Det finns ett vetenskapligt verifierat, dubbelriktat samband mellan hälsa och utbildning. En bra hälsa gynnar individens förutsättningar att klara av studier och ta till sig ny kunskap. Samtidigt visar forskningen att utbildning stärker individers långsiktiga hälsa. Studier är därmed en viktig parameter för att kunna stödja individer att både må bättre och förbättra sina möjligheter att i framtiden leva mer självständiga liv.

Flera Fontänhus har utvecklat särskilda studieenheter. Studieenheten är särskilt inriktad för att stödja medlemmars möjligheter att klara av sina studier. Vid studieenheten får medlemmen stöd med motivation, rutiner och strategier kring sin studiesituation. Arbetet bedrivs enligt grunderna inom Supported Education, dvs ett långsiktigt och gränsöverskridande stöd. Hela tiden utifrån medlemmens egna behov. Konkret kan det innebära att medlemmen får stöd i att göra en fungerande studieplanering med konkreta mål, få stöd i kontakten med olika utbildningsaktörer för att hitta en balans mellan studier och återhämtning, ekonomisk rådgivning och hjälp i kontakter med t.ex. CSN och Försäkringskassan samt vägledning och coaching för att hitta en väg framåt i studierna som medlemmen både klarar av och blir motiverad av.

Forskningen visar att utbildning är samhällets mest kraftfulla verktyg för att stärka individers möjligheter att både etablera sig på arbetsmarknaden och sedan hållbart kunna behålla ett arbete. Studieenheter har därför en mycket viktig funktion hos Fontänhusen, för att de på ett effektivt sätt ska kunna stödja sina medlemmar vidare i deras utveckling med egenförsörjning genom arbete.

Utvärderarna ser mycket positivt på att Fontänhusen arbetar strukturerat och målinriktat med att bygga upp och utveckla studieenheter. Vi vill därför uppmana att Fontänhusen fortsätter detta utvecklingsarbete. Dels att bygga upp studieenheter på de hus som idag saknar detta. Dels fortsätta att utveckla metodiken genom konsekvent kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte mellan husen.

Resultat och effekter

Att bryta isolering och skapa meningsfullhet

Fontänhusens verksamhet genererar en omfattande social nytta som sträcker sig bortom traditionell rehabilitering. Genom att erbjuda en miljö präglad av frivillighet och delaktighet skapas effekter för medlemmarnas personliga utveckling, livskvalitet, hälsa och förmåga till egenförsörjning. Ett av de viktigaste resultaten är att medlemmarna kan bryta isolering och utanförskap, vilket ofta följer med psykisk ohälsa. Genom den arbetsinriktade dagen och Reach Out-systemet (uppsökande verksamhet) skapas en struktur där medlemmarna känner sig välkomna, efterfrågade och behövda.

För många är Fontänhuset den enda fasta punkten som ger anledning att gå upp på morgonen. Medlemmar vittnar om att verksamheten hjälper dem att "komma ut i verkligheten", bryta negativa spiraler, skapa struktur i vardagen. För flera medlemmar har stödet från Fontänhus varit direkt livsavgörande.

Hälsoeffekter och minskat vårdbehov

Medlemskapet och deltagandet i Fontänhusens verksamhet har direkta effekter på den psykiska och fysiska hälsan, vilket avlastar den offentliga vården. Payoffs tidigare utvärdering visar att fyra av fem medlemmar mår bättre efter att ha fått stöd av Fontänhusen samt att en stor andel upplever förbättring redan inom ett år. Den förra utvärderingen visar också att hälften av medlemmarna minskar sitt behov av vårdinsatser efter att ha blivit en del av gemenskapen på Fontänhusen. Denna utvärdering bekräftar resultaten från den tidigare utvärderingen. Medlemmarnas behov av olika samhällsresurser minskar när de får stöd från Fontänhusen och blir en del av husens gemenskap.

IPS, Supported Employment och Supported Education – vägen till ökad samhällsekonomisk nytta

Denna utvärdering, liksom Payoffs förra utvärdering, visar att Fontänhusen i Sverige är en samhällsekonomiskt effektiv verksamhet. Den viktigaste orsaken till de samhällsekonomiska intäkter som Fontänhusen skapar är att deras verksamhet stärker medlemmarnas hälsa i så stor omfattning att deras behov av stöd från vården och myndigheter minskar. En viktig, men mindre andel, är att medlemmarna klarar av att öka sin försörjning genom lön från arbete.

Vid utvärdering av stöd till individer i utanförskap ger nästan alltid progression mot arbete mångdubbelt större samhällsekonomiska effekter jämfört med minskad resursförbrukning, exempelvis inom vården. Utifrån dessa resonemang och de faktiska samhällsekonomiska effekterna som Fontänhusen skapar är det viktigt med ett ökat fokus på progression mot arbete. Den kvarvarande samhällsekonomiska potentialen hos Fontänhusens medlemmar är mycket stor, trots den progression som husen har bidragit till. Den största potentialen ligger i att öka andelen medlemmar som klarar av att ta steg mot egenförsörjning genom arbete. Det är därför av stor vikt att Fontänhusen fortsätter att utveckla sitt arbete enligt grunderna i metoderna IPS, Supported Employment och Supported Education.

Metod- och kompetensutveckling av "Vägar ut"

Verksamheten på Fontänhusen alltid arbetat med att ge stöd mot arbete och studier. Detta arbete utvecklas ständigt och under senare år har en tydligare metodfördjupning skett, särskilt kopplat till IPS (Individual Placement and Support), SE (Supported Employment) och SED (Supported Education). Implementering av dessa metoder pågår nu i Fontänhusens verksamhet. Utvecklingsarbetet sker bland annat i samarbete med myndigheter, universitet och folkhögskolor.

Payoff ser dock en fortsatt stor potential att fortsätta att utveckla Fontänhusens stöd mot egenförsörjning och få medlemmarna att bli mindre beroende av olika

stödinsatser. Därefter behöver samarbetet med arbetsgivare utvecklas ytterligare, så att fler medlemmar kommer ut i praktik och i ett nästa steg klarar av att etablera sig på arbetsmarknaden och ökar sin andel egenförsörjning genom arbete.

Ett observandum

Payoff har utvärderat en stor mängd arbetslivsinriktade projekt, insatser och verksamheter. Många av dessa har arbetat utifrån grunderna i IPS och Supported Employment. Resultatet i dessa insatser har dock ibland varierat stort. En bidragande anledning till detta har varit personalens bakgrund och intressen. Generellt kan vi konstatera att personal som har sin bakgrund inom socialt arbete har ett stort intresse och lyckas väl med att bryta individernas isolering och bygga upp deras sociala kompetens. Däremot är de inte lika drivande i arbetet med att kontakta arbetsgivare och skapa förutsättningar för utsatta individer att komma ut i praktik och i förlängningen ett arbete. Omvandlat till Fontänhusens verksamhet skulle det kunna innebära att personalen har ett intresse av och känner sig trygga med arbetet som sker inom ramen för den arbetsinriktade dagen. Däremot kanske det inte känns lika naturligt att arbeta med de externa arbetsgivarkontakterna.

Med detta som bakgrund vill vi uppmana Fontänhusen att bygga upp arbetsgrupper för att stärka personalens/handledarnas motivation och erfarenhetsutbyte kring arbete med arbetsgivarkontakter. Detta är särskilt viktigt då de samhällsekonomiska effekterna av Fontänhusens arbete uppstår först när medlemmarna etablerar sig på arbetsmarknaden, klarar av att behålla ett arbete och kan försörja sig genom lön från arbete.

Uppföljning ger ökade möjligheter till analys och utveckling

Fontänhusen har en mycket väl fungerande verksamhet avseende att uppmärksamma och kontakta medlemmar som inte kommer till husens dagliga verksamhet, Reach Out. Med samma systematik bör Fontänhusen arbeta med uppföljning och analys av sina skapade resultat. Utifrån de analyser som gjorts inom ramen för denna utvärdering är dock den interna uppföljningen inte tillräckligt omfattande och den behöver genomföras med en ökad systematik. Resultatet blir annars att Fontänhusen inte kan uppvisa tillräckligt tydliga resultat av sin verksamhet för sina finansiärer och andra parter som stödjer deras verksamhet. Det finns idag en grund för den interna uppföljningen och även ett systemstöd, FontänREG. Det finns dock en potential att utveckla både rutiner och systemstöd för att skapa ytterligare nytta för Fontänhusen.

Med en tydligare struktur för den interna uppföljningen ökar Fontänhusen sina möjligheter dels till intern analys och utveckling av den egna verksamheten. Dels ökar Fontänhusen sina möjligheter att motivera finansiärer att förbinda sig att stödja verksamheten på ett mer omfattande och långsiktigt sätt. Den interna uppföljningen behöver exempelvis tydliggöras avseende antalet aktiva medlemmar. I dagsläget beskrivs aktiva medlemmar på olika sätt av olika hus, även om det finns en gemensam definition. Det vore därför en fördel för Fontänhusen om husen med ökad tydlighet följer upp, sammanställer och redovisar antalet aktiva medlemmar på nationell nivå. Likaså vore det en styrka för Fontänhusen att följa upp, sammanställa och redovisa antalet medlemmar som klarar av sina studier med godkända betyg samt uppföljning av hur

många medlemmar som klarar av att öka graden av försörjning genom arbete. Då får Fontänhusen ett ännu mer kraftfullt underlag och starkare argument för sin verksamhet, vilket finansierarna kan använda för att fatta mer kunskapsunderbyggda och data-drivna beslut om att bevilja finansiering.

Behov av gemensam struktur för uppföljning och analys

Samtliga Fontänhus arbetar mot samma övergripande mål – att stötta människor så att de mår bättre och att de på sikt ska kunna ta steget till egenförsörjning och studier. Trots detta saknas en enhetlig nationell struktur för hur denna progression ska definieras, mätas, sammanställas och analyseras. Payoffs analys av Fontänhusens verksamhetsberättelserna för 2024 visar att husen använder skilda begrepp, metoder och mätverktyg, vilket dels försvårar aggregering av resultat på nationell nivå. Dels minskar det möjligheterna att kunna bedriva en effektiv kunskapsöverföring och benchmarking mellan husen. Resultatet blir att Fontänhusen får svårare att visa på den fina nytta som deras verksamhet bidrar med, vilket i sin tur riskerar att leda till framtida svårigheter att motivera finansierare att stödja verksamheten ekonomiskt.

Sveriges Fontänhus Riksförbund har en viktig funktion att fylla i arbetet med att bygga upp en nationell struktur och modell för Fontänhusens verksamhet. Samtidigt är det helt avgörande att de fristående Fontänhusen förstår nyttan av ett sådant arbete och stödjer riksorganisationens arbete. Det gäller utvecklingen av uppföljningsmodellen men även genom att i nästa steg vara lojala mot varandra och säkerställa att respektive hus faktiskt använder uppföljningsmodellen på det sätt som krävs för att den gemensamma uppföljningen och analysen ska bli möjlig att göra på ett trovärdigt sätt. Det nuvarande arbete med FontänREG kan ses som en start på detta arbete, men bör utvecklas betydligt både i form och hur det används och efterlevs.

Självklart ska varje hus få driva och utveckla sin egen verksamhet inom ramen för den internationella Fontänhusmodellen och lokala förutsättningar. Samtidigt behövs en tydligare struktur för en miniminivå för den uppföljning som behöver göras av samtliga hus. Här har riksorganisationen, tillsammans med representanter för de lokala husen, ett viktigt arbete framför sig.

Nyttokalkyler stärker möjligheterna till långsiktig finansiering

Genom att bygga upp tydligare strukturer för den interna uppföljningen skapar Fontänhusen ökade förutsättningar för att föra dialog med potentiella finansierare utifrån faktiska skapade resultat och effekter. Fontänhusen kan på detta sätt även säkerställa att nödvändiga data för nyttokalkyler löpande samlas in. På så sätt skapas förutsättningar att i framtiden göra både fler och billigare utvärderingar av den egna verksamheten. Fontänhusen bör därför utgå från vilka nyttor som de vill kunna beskriva och kommunicera. Först därefter bör modellen för den interna uppföljningen byggas upp. På så sätt säkerställs att relevant information ständigt samlas in, sammanställs och analyseras. Det är dock av stor vikt att arbetet med att bygga upp den interna uppföljningen förankras med samtliga fristående hus, så att de sedan arbetar konsekvent med att samla in data. Riksorganisationen behöver därefter bygga upp resurser, kompetens och rutiner för att löpande sammanställa och analysera resultaten samt att ständigt ge

feedback och återkoppling till de lokala Fontänhusen, så att de ser nyttan av arbetet med att arbeta med den interna uppföljningen.

Legitimitet främjar hållbar finansiering

En framgångsfaktor för att kunna fortsätta att utveckla Fontänhusens verksamhet är stärka husen i deras arbete för att utveckla mer långsiktiga finansieringslösningar. Exempelvis för att klara av att i ökad omfattning teckna långsiktiga samverkansavtal, IOP:er och andra långsiktiga lösningar. Detta är något som husen har arbetat aktivt med på senare tid och antalet IOP:er har stadigt ökat.

För att få möjlighet att teckna långsiktiga avtal kring finansiering är det helt avgörande att Fontänhusen lyckas skapa legitimitet i förhållande till de ordinarie verksamheterna inom kommun, region och statlig verksamhet. De hus som lyckas formalisera samverkan med kommun och region till långsiktiga avtal kommer sannolik kunna utveckla sin verksamhet i större omfattning än de hus som inte klarar av denna utveckling. I detta utvecklingsarbete är en viktig framgångsfaktor att Fontänhusen kan redovisa skapade resultat och samhällsekonomisk, så att finansiärerna känner sig trygga och motiverande att teckna mer långsiktiga avtal kring stöd och finansiering.

Nya socialtjänstlagen ger ökade möjligheter

I den nya socialtjänstlagen ökar fokus på främjande och förebyggande insatser. Det blir även ett ökat fokus på frivilliga och icke biståndsbedömda insatser. Utöver detta har regeringen gått vidare i arbetet med att implementera aktivitetskrav. Utifrån Payoffs kunskap om Fontänhusens verksamhet ser vi husens verksamhet som viktiga och väl anpassade insatser för att uppfylla regeringens ambitioner med ett mer främjande och förebyggande arbete, där ökad hälsa samt arbete och egenförsörjning står i fokus. Vi uppmanar därför Sveriges Fontänhus Riksförbund att påbörja ett arbete för hur Fontänhusen i Sverige kan spela en aktiv roll i detta viktiga arbete. Det kan dels underlätta för kommunerna att leva upp till ambitionerna i nya socialtjänstlagen. Dels kan fler personer med psykisk ohälsa få stöd från Fontänhusens fina verksamhet.

Utvärderingens frågeställningar

I denna rapport har vi samlat in och analyserat Fontänhusens verksamhet och betydelse för sina medlemmar. Detta har vi redovisat och analyserat på ett genomgripande sätt i rapporten ovan. Avslutningsvis vill vi dessutom kort kommentera de två övergripande utvärderingsfrågor som varit styrande för uppdraget.

Metoder och aktiviteter som skapar nytta för medlemmarna

Fontänhusen arbetar enligt sina 37 internationella riktlinjer. Utvärderarna kan konstatera att dessa riktlinjer på ett effektivt sätt bidrar till att bemöta och stärka medlemmarna i deras liv. Kärnan är den arbetsinriktade dagen, där vardagen byggs upp som en arbetsdag med tydliga rutiner och arbetsuppgifter. Detta fungerar väl för medlemmarna genom att de får en tydlig struktur i vardagen, rutiner för att stiga upp på morgonen samt att de får meningsfull sysselsättning. Reach out är också ett väl

fungerande arbetssätt för att säkerställa inkludering och att medlemmar som mår dåligt ska känna att de är sedda och efterlängtade. Därigenom minskar risken för medlemmarna att återfalla i dåligt mående och utanförskap.

Utvärderarna ser mycket positivt på de satsningar som görs på Supported Employment, IPS och Supported Education. Särskilt positivt ses dessa metoder i samverkan med att studieenheter finns eller håller på att byggas upp på flera Fontänhus. Studier är ett av samhällets absolut mest kraftfulla verktyg för att stärka individers ställning i samhället och på arbetsmarknaden. Fontänhusens satsningar på studieenheter, tillsammans med att arbeta enligt Supported Education, bidrar därför på ett kraftfullt sätt för att skapa förbättrade förutsättningar för medlemmarna att på sikt öka sin självständighet och öka sina möjligheter till egenförsörjning genom arbete.

Fontänhusens förmåga att skapa samhällsekonomisk nytta

Samhällsekonomisk nytta skapas dels genom att öka andelen som individer försörjer sig genom arbete. Dels skapas samhällsekonomisk nytta genom att individer mår bättre och i större utsträckning klarar sig utan stöd från olika samhällsaktörer. Exempelvis vården, kommunen och statliga myndigheter. Samtidigt är det viktigt att vara medveten om att den ekonomiska effekten från arbete nästan alltid är mångdubbelt större jämfört med de ekonomiska effekterna av att minska resursförbrukningen.

Fontänhusen klarar på ett effektivt sätt av att stärka sina medlemmars mående, vilket också leder till minskat behov av framför allt olika typer av vård. Den minskade resursförbrukningen utgör den största delen av den samhällsekonomiska effekt som Fontänhusens verksamhet skapar. Dessutom stärker Fontänhusen sina medlemmar, så att de i högre utsträckning kan etablera sig på arbetsmarknaden och försörja sig genom lön från arbete. Denna progression bidrar tydligt till den totala samhällsekonomiska effekten som Fontänhusen skapar. Dock i mindre omfattning jämfört med den minskade resursförbrukningen.

Samtidigt vill utvärderarna tydligt poängtera att det fortfarande föreligger en mycket stor samhällsekonomisk potential hos medlemmarna, vilken skulle kunna realiseras med fortsatt och ytterligare utvecklat stöd. Den absoluta merparten av den kvarvarande samhällsekonomiska potentialen är kopplad till att medlemmarna i större utsträckning kan etablera sig på arbetsmarknaden, behålla sin anställning och försörja sig genom lön. Det räcker därmed inte att stärka medlemmarnas förutsättningar. Effekterna uppstår först när Fontänhusen, med stöd av Supported Education och IPS, kan bidra till att medlemmen faktisk kommer i varaktig försörjning genom osubventionerade löner från arbete. Däremot spelar det ingen roll om individen får anställning inom den offentliga eller privata sektorn. Om en medlem exempelvis får anställning som undersköterska blir de samhällsekonomiska effekterna exakt lika stora, oavsett om medlemmen får anställning hos en privat eller offentlig arbetsgivare, förutsatt att hen erhåller samma lön.

Avslutande rekommendationer

Nedan redovisar utvärderarna sina rekommendationer, vilka i första hand riktar sig mot Sveriges Fontänhus Riksorganisation samt ledningarna på de lokala Fontänhusen runt om i Sverige. Vi hoppas att våra rekommendationer kan leda till kreativa diskussioner och nya insikter, vilka i sin tur leder till att Fontänhusen viktiga verksamhet kan utvecklas ytterligare. Därigenom kommer fler medlemmar att kunna få ett effektivare stöd i sin utveckling mot egen försörjning genom arbete. En annan effekt är att finansörer och myndigheter kommer få ett mer kvalificerat stöd från Fontänhusen, vilket gör att samhället i stort kan stärka sin välfärd och använda sina gemensamma och totala resurser på ett mer effektivt sätt.

Rekommendationer

- Fortsätt utveckla Fontänhusens kompetens och arbetssätt enligt grunderna inom IPS, Supported Employment och Supported Education. Det bör bl.a. ske genom ökat fokus på att bygga upp nätverk med potentiella arbetsgivare samt ökat fokus på praktik för medlemmar i arbetsför ålder. Detta höjer kvaliteten på stödet och ökar trovärdigheten gentemot samverkanspartners som psykiatrin, socialtjänsten, arbetsmarknadsenheten och Arbetsförmedlingen.
- Fortsätt utvecklingsarbetet med att säkerställa att varje Fontänhus har en studieenhet, vilken jobbar aktivt enligt grunderna i Supported Education för att stödjade medlemmar att komma vidare i sina studier. Utbildning är ett av samhällets absolut mest kraftfulla verktyg för att stödja och stärka individer så att de kan etablera sig i samhället och leva ett självständigt liv. Utvecklingen av struktur för studieenhet bör förankras genom kansliet, men i nära samverkan med de lokala Fontänhus som kommit längst i detta arbete.
- Utveckla en gemensam, nationell målbild och modell för uppföljning av Fontänhusens verksamhet, vilken husen förbinder sig att följa på ett likartat sätt. Resultatet av verksamheten kopplat till arbetslivsinriktade insatser behöver följas upp på ett samordnat och enhetligt sätt, inklusive löpande feedback av resultaten från kansliet till de lokala Fontänhusen. Det är först när Fontänhusen kan påvisa tydliga resultat som intresset hos finansörer ökar att teckna långsiktiga avtal, för att trygga Fontänhusens verksamhet över tid.
- Använd erfarenhet och "best practice" från de hus som lyckats i arbetet med att säkra långsiktiga finansieringslösningar, för att sprida kunskapen till övriga Fontänhus. Analysen visar att fleråriga avtal skapar stabilare förutsättningar för långsiktig effekt. Erfarenheter från hus som etablerat sådana avtal kan med fördel spridas nationellt.
- Använd samhällsekonomiska argument, implementera argumentationen från Payoff-rapporterna i budgetunderlag och verksamhetsplaner. Tydliggör "Return on Investment" för kommun och region i form av minskat vårdbehov och ökat skatteunderlag,
- Starta arbetsgrupp för att utveckla nationella koncept för att utforska hur Fontänhusen kan stödja kommunerna i arbetet med att uppfylla ambitionen i nya socialtjänstlagen, där större fokus ska ligga på främjande och förebyggande

insatser. Arbetet bör omfatta att ta fram koncept för att hjälpa kommunerna att uppfylla kraven i den nya aktivitetsgarantin som regeringen har valt att gå vidare med, kopplat till den nya socialtjänstlagen.

- De enskilda Fontänhusen är fristående verksamheter. Samtidigt finns ett behov av att tydliggöra Fontänhusens skapade nytta. Detta kräver i sin tur en ökad nationell samordning av Fontänhusens verksamhet. Det är därför viktigt att stärka kansliets roll, mandat och ansvar kring uppföljning. Detta måste dock ske i nära samråd med de fristående Fontänhusen, så att alla ser nyttan med den nationella samordningen och att de lokala husen blir motiverade att följa riktlinjer från kansliet.
- Rekommendationer för nationell samordning:
  - Det behövs en gemensam minimi-modell och rutiner för hur uppföljning av mål och nyckeltal ska genomföras och redovisas. Modellen bör säkerställa insamling av data, så att Fontänhusen kan göra löpande samhällsekonomiska utvärderingar, utan att behöva lägga omfattande resurser på datainsamling. I stället ska detta byggas in i ordinarie modell och rutiner. Minimikraven behöver vara obligatoriska för alla Fontänhus. Den interna uppföljningen bör i stor utsträckning fokusera på att visa skapade resultat med fokus på progression mot egenförsörjning genom arbete.
  - Det behövs minimi-nivå för hur verksamhetsberättelserna och årsredovisningar ska struktureras upp och vilken information som den ska innehålla. Därutöver ska naturligtvis varje hus ha frihet att utveckla sin egen verksamhet och sina egna rutiner, utöver vad mini-nivån beskriver. Minimi-nivån behöver vara obligatoriska för alla Fontänhus.
  - Det behövs en tydligare central struktur för insamling, sammanställning och nationella analyser av den totala verksamheten inom Fontänhusen i Sverige skapar. Det är först med sammanställningar och analyser på nationell nivå som Fontänhusen kan öka sitt genomslag mot statliga myndigheter och andra stora finansiärer och samverkansparter.

Avslutningsvis

Payoff vill tacka för förtroendet att få genomföra denna utvärdering. Vi vill också tacka alla, speciellt de medlemmar som ställt upp och pratat med oss. Avslutningsvis vill vi önska Sveriges Fontänhus Riksförbund samt alla fristående Fontänhus i Sverige ett stort lycka till i ert fortsatta och viktiga arbete.

Jonas Huldt

Sven Vikberg

Claes Malmquist

Payoff AB